

GÖRDÜS KAZASINDA TARIM (1531-1575)

Kadir ADAMAZ*

ÖZ

XVI. Yüzyıldaki ekonomik yapısı daha önce kapsamlı olarak incelenmeyen Gördüs kazasındaki zirai üretim faaliyetleri çalışmamıza konu olmuştur. Çalışmanın ana kaynaklarını Tahrir Defterleri oluşturmaktadır. Bölgede yetiştirilen tarım ürünlerini hububat, bakliyat, sanayi bitkileri ve meyve-sebze şeklinde dört ana bölüme ayırabiliriz. XVI. yüzyılda Osmanlı Devleti'nin birçok bölgesinde olduğu gibi Gördüs kazasında da hububat üretimi miktar bakımından ilk sıradadır. Özellikle buğday ve arpa Osmanlı toplumunun ihtiyacına da paralel olarak çok geniş bir alanda üretilmiştir. Hububat öşür gelirleri de diğer öşür gelirlerinin çok üstündedir. Nitekim kazanın öşür gelirleri içinde hububat öşürlerinin payı %70'e yakın bir orana sahiptir. Gördüs kazasında bu dönemde timar sisteminin uygulandığı ve tarımsal üretimden elde edilen gelirlerin bu sistem içinde de büyük bir paya sahip olduğu anlaşılmaktadır. Mesela tarım ürünlerinden elde edilen öşür gelirleri, Kazanın toplam gelirleri içinde, yüzyılın ilk yarısında %45, ikinci yarısında ise %65 civarında paya sahiptir. Bakliyat içinde nohut, sanayi bitkileri içinde pamuk ile boyalık bitkiler, meyve-sebze grubunda da üzüm ile bostan üretim miktarları ve öşür gelirleri bakımından açık ara önde olmuşlardır. Yüzyılın ikinci yarısında bölgede bir enflasyon hareketinin olduğu ve tarımsal ürünlerin birim fiyatlarının da bundan etkilendiği ve fiyatlarında %20 ile %33 civarında artışlar meydana geldiği belirlenmektedir. Bunun da bölge insanını ekonomik yönden olumsuz etkilediği muhakkaktır.

Anahtar Kelimeler: Osmanlı, Kaza, Gördüs, Ziraat, Ekonomi.

AGRICULTURE IN GORDUS DISTRICT (1531-1575)

ABSTRACT

Agricultural production activities in Gördüs District, whose economic structure in the 16th century has not been examined comprehensively before, are the subject of our study. The main sources of the study are Register Books. We can divide the agricultural products grown in the region into four main sections: cereals, legumes, industrial plants and fruits and vegetables. In the 16th century, grain production in Gördüs District, as in many regions of the Ottoman Empire, ranked first in terms of quantity. Especially wheat and barley were produced in a very wide area in parallel with the needs of the Ottoman Society. Grain tithe revenues are also much higher than other tithe revenues. As a matter of fact, the share of grain tithes in the district's tithe revenues is close to 70%. It is understood that the timar system was implemented in Gördüs District during this period and the income obtained from agricultural production had a large share in this system. For example, tithe revenues from agricultural products had a share of around 45% in the total revenues of the district in the first half of the century and 65% in the second half of the century. Among the pulses, chickpeas, among the industrial plants, cotton and dyeing plants, and in the fruit and vegetable group, grapes and orchards are by far ahead in terms of production amounts and tithe income. It is determined that there was an inflation movement in the region in the second half of the century and that the unit prices of agricultural products were also affected by this and their prices increased by around 20% to 33%. It is certain that this has a negative economic impact on the people of the region.

Keywords: Ottoman, District, Gördüs, Agriculture, Economy.

Gönderilme Tarihi: 3 Temmuz 2024

Kabul Tarihi: 11 Eylül 2024

* Doç. Dr. MCBÜ. Eğitim Fakültesi Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Bölümü, ORCID: 0000-0003-4976-0003, E-posta: adamazkadir@hotmail.com

Giriş

Tarih boyunca çeşitli medeniyetlerin egemenlik sahasında yer alan Gördüs ve çevresi, Türk hâkimiyetine Saruhanoğulları Beyliği ile girmiş, sonrasında Batı Anadolu'ya sahip olan Osmanlı Devleti'nin sınırları içinde kalmıştır (Yurdoğlu, 1993, s. 29, 31). Tahrir defterlerine göre Gördüs, Osmanlı Devleti'nin taşra teşkilatı içinde Saruhan Sancağının bir kazası olarak yer bulmuştur (BOA. TD. 165; TTK. KKA. TD. 115). Gördüs kazasının XVI. yüzyıl içinde yaklaşık nüfusu, 1531'de 979'u şehir, 9488'i kırsal bölgede olmak üzere toplamda 10467 kişi iken, 1575'te 1066'sı şehir, 10889'u da kırsalda yaşayan yaklaşık 11955 kişiden oluşmaktadır. XVI. yüzyılın ikinci yarısında kazadaki nüfus, 1488 kişi ile %14,21 oranında artmıştır (Adamaz, 2018, s. 127). Gördüs, Cumhuriyet döneminde Manisa Vilayetinin bir ilçesi haline getirilmiş ve bu konumunu günümüze kadar devam ettirmiştir. Bugün doğusunda Demirci, güneydoğusunda Köprübaşı, güneyinde Gölmarmara ve Salihli, batısında Akhisar, kuzeyinde ise Balıkesir'in Sındırgı ilçeleriyle çevrilidir. Osmanlı Devleti döneminde ise Saruhan Sancağının Demirci, Adala, Mermere ve Kayacık kazaları, Kuzeyinde de Karesi Sancağı ile komşudur. Gördüs şehir merkezi, toprak kayması hareketlerine bağlı olarak 1950'den sonra eski yerinin üç kilometre kuzeyindeki bugünkü yerine nakledilmiştir (Çiçek, 1998, s. 14). "Gördüs" adı, günümüzde tahrir defterlerindeki kayıtlardan farklı olarak "Gördes" şeklinde telaffuz edilmektedir.

Gördüs kazasıyla ilgili olarak XVI. yüzyıl ekonomisine ait kapsamlı bir araştırmanın bulunmaması, bu çalışmanın ortaya çıkmasında etkili olmuştur. Özellikle Osmanlı Devleti ekonomisinin temeli olan tarımın, bölgedeki durumunun ortaya konulması, bölge tarımı ve buna bağlı olarak ekonomisine ışık tutacağı gibi, Osmanlı Devleti'nin genel yapısı içindeki yerinin de belirlenmesi açısından önem arz etmektedir. Bu bağlamda Gördüs kazasında yürütülen tarımsal faaliyetlerin çeşitliliği, gelişimi, tespit edilen olumlu ya da olumsuz hususlar, XVI. yüzyılın ilk ve ikinci yarısındaki durumları karşılaştırmalı olarak ele alınmış, bunlara yönelik değerlendirmelerde bulunulmuştur.

Osmanlı Devleti toprağın mülkiyeti ile tasarruf biçimini, vergi miktarlarını tespit için sahip olduğu arazilerde belli aralıklarla "Tahrir" adı verilen sayımlar yaptırmıştır (Afyoncu, 2003: 267). Böylece "Tahrir defterleri" ortaya çıkar. Bu defterler, tahriri yapılan yer ile buradaki kişilerin adları, çeşitli cemaatler, bölge gelirlerinin tahsis edildiği şahıs ya da kurumlarla birlikte, vergi ve nüfus gibi özellikleri hakkında zengin veriler içermektedir (Öz, 1991: 439). Tahrirler vasıtasıyla varlıkların tespiti yanında, devletin gelirleri ve nüfusundaki değişimler de takip edilebilmiştir (İnalçık, 2008: 287,288). Bu çalışmanın ana kaynaklarında iki adet tahrir defteri oluşturmaktadır. Bunlardan biri Cumhurbaşkanlığı Osmanlı Arşivinde (BOA) 1531 tarihli olup 165 numarayla yer alırken, diğeri Tapu Kadastro Genel Müdürlüğü Kuyud-ı Kadime Arşivinde (TK. KKA) 1575 tarihini taşımakta ve 115 numara ile kayıtlı bulunmaktadır. Çalışmada bu defterlerdeki Gördüs kazasındaki zirai üretimle ilgili veriler toplanmış, ürünlerin kile, müd, kilogram cinsinden üretim miktarları ile kıymet bedelleri ve bunlardaki değişimler hem kendi ürün grubu içinde hem de diğer kategorilerdeki zirai ürünlerle karşılaştırmalı olarak ele alınmıştır.

Çalışmada kilogram cinsinden yapılan hesaplamalarda İstanbul ölçeği esas alınmıştır. Nitekim Gördüs kazasına ait kayıtlarda İstanbul ölçeğinin kullanıldığı açıkça belirtilmektedir (BOA. TD. 165, s. 207, 209, 210). Buna bağlı olarak çalışmadaki kilogram hesaplamalarında, bir ürüne ait toplam kile rakamı, 1 İstanbul kilesinin kilogram olarak karşılığıyla ve öşür katsayısıyla (1/8 veya 1/10) çarpılmıştır. XVI. Yüzyılda 1 İstanbul Müd'ü, 20 İstanbul Kilesinden oluşurken (Kallek, 2020, s. 457), 1 İstanbul Kilesi de 20 okka olup kilogram cinsinden yaklaşık

25,6589 kg. buğday ve 23,093 kg. arpaya eşittir (Kallek, 2022, s. 568). 1 İstanbul Kilesinin yaklaşık 25 kilogram olduğu görülür. Aşağıda anlatımı yapılan hububat ve bakliyat ürünlerine ait müd ve kile rakamları, toplam üretimin daha net görülebilmesi için, öşür katsayısıyla çarpıldıktan sonra elde edilen rakamları ifade etmektedir.

Saruhan Sancağının Kanunnamesi günümüzde mevcut olmadığından, çalışmada kullanılan öşür oranları için, Saruhan Sancağıyla coğrafi bakımdan komşu bulunan, arazi ve iklimiyle de benzerlik gösteren Aydın Sancağının kanunnamesi, başka çalışmalardaki gibi esas alınmıştır. Bu kanunnamede öşür oranları nohut, mercimek, bakla, susam, burçak, börülce, pamuk, soğan-sarımsakta 1/10, buğday, darı, arpa, çavdar ve yulafta ise 1/8'dir (Emecen, 1989, s. 240). Bilindiği üzere öşür oranları bölgelere göre farklılık göstermiştir (İnalçık, 1987, s. XXXIII-XXXIV).

Çalışmada, tahrir defterlerinden elde edilen veriler ışığında hesaplamalar yapılmakla birlikte, bazı hususları da burada belirtmek gerekir. Nitekim hasat zamanı köylüden alınan salariye (Emecen, 1989, s. 240) yanında, yanlış yazımlardan (Kızıltan, 2008, s. 64) kaynaklanan sebeplerden dolayı gerçek üretim miktarlarının, defterlerde kaydedilen rakamlardan daha yüksek olduğunu ifade edebiliriz. Ayrıca Osmanlı Devleti'nin ticari olarak üretilmeyen üründen vergi almadığı (Emecen, 1989, s. 262), dolayısıyla bu ürünlerin de defter kayıtlarına girmediği ayrı bir vakıdır. Buna göre çalışmada, Gördüs kazasında tarımsal üretime ait olarak belirtilen rakamların, gerçekte biraz daha fazla olabileceğini söylemekte fayda bulunmaktadır. İkinci bir husus, tahrir defterlerinde kayıtlı ürünlerin öşür miktarlarının, bazen ortak başlık altında değerlendirilmesidir (BOA. TD. 165, s. 214). Deftere yazılan öşür oranı bazen, bir veya birkaç ürünün ortak öşrü olabilmektedir. Ancak bunları ayırmak oldukça zordur. Nitekim öşür miktarının ne kadarının ilk yazılan ürüne ne kadarının da sonra yazılan ürüne ait olduğunu belirlemek imkânsız gibidir. Bununla birlikte ilk yazılan ürünün, hâsılın önemli bir kısmına sahip olduğu düşünülebilir. Bu şekilde ortak yazım sayısının azlığı, bunların büyük yekûn tutmaması ve net miktar ayırımının zorluğu nedeniyle, defterlerde ortak olarak kaydedilen ürünlerin öşür miktarları çalışmada, ilk yazılan ürün içinde değerlendirilme yoluna gidilmiştir.

Ürünlerin kile ve kıymet rakamları konusunda da defterlerde bazı tutarsızlıklar bulunmaktadır. Mesela genel olarak bakıldığında, 1575 yılında burçağın kile kıymeti 6 akçe iken, bazı köylere ait hâsıllarda bunun dışına çıkıldığı görülür. Mesela Rumtaş köyünde 5 kile burçağın kıymeti 32 akçe olarak kaydedilmiştir (TK. KKA. TD, s. 233 b). Aynı şekilde darının da genel olarak 1 kile kıymetinin 6 akçe olduğu görülürken, Evciler köyü hâsılinda 5 kile karşılığı 32 akçe şeklinde yazılmıştır (TK. KKA. TD, s. 234 a). 1531 Tarihli defterde de kazada buğdayın 1 müdü 160 akçe iken, Depecik köyü hâsılinda 1,5 müd buğdayın kıymeti 200 akçe olarak yazılmış (BOA. TD. 165, s. 243), 1 kile buğdayın kıymeti de genel olarak 8 akçe iken, Yaka köyü hâsılinda 10 kile buğdayın karşılığı 75 akçe olarak kaydedilmiştir (BOA. TD. 165, 241). Genelde ürünlerin kıymet bedelleri defterlere yazılırken kile birim fiyatıyla orantılı standart rakamlar kullanılırken, bazı köylerin hâsıllarında çok cüzi oranda farklılıklar tespit edilmektedir. Bunların farklı yazılışları, yanlış yazımdan kaynaklanmış olabileceği gibi, müd veya kile oranlarında bir miktar fazla veya eksikliklerin olmasından dolayı, böyle bir yola tevessül edildiği ifade edilebilir. Nitekim işlerinde profesyonel olan muhassılların üst üste böyle hatalar yapmaları zor bir ihtimal gibi görünmektedir. Bunda küsuratların yuvarlandığını düşünebiliriz. Nitekim 1.3, 2.7 veya 4.1 gibi gerçekleşen üretim veya öşür vergi rakamlarının, bu şekilde küsuratlı olarak yazılmasındansa, doğrudan yuvarlamaya gidilmiş olması akla daha yatkın görünmektedir. Nitekim tahrir

defterlerinde yazılan üretime ve vergilendirmelere dair rakamlar, sadece ya tam ya da buçuklu sayılardan oluşmaktadır.

Aşağıda da görüleceği üzere XVI. yüzyılın ikinci yarısında Gördüs kazasında tarımsal ürünlerin önemli bir kısmının birim fiyatlarında artışlar olmuştur. Mesela 1531 yılında buğdayın 1 kilesi 8 akçe iken, 1575'te 10 akçeye yükselmiştir. Aynı şekilde arpanın birim fiyatı 5 akçeden 6 akçeye, nohudun da 8 akçeden 10 akçeye artış göstermiştir. Akdeniz havzasındaki ülkelerdeki nüfus artışı (Braudel, 1989, s. 270), kuraklık (Çerçi, 2000, s. 175), kıtlık (Arıkan, 1998, s. 105, 106), savaşlar (Demir, 2022, s. 300), nakliye (Güçer, 1964, s. 28, 29) ve toplumsal sorunlar (Akdağ, 1995) gibi sebepler enflasyonu da beraberinde getirmiştir. Buna göre Osmanlı Devleti'nin genelinde olduğu gibi Gördüs kazası bölgesi halkının da doğal olarak bu olumsuz yapıdan etkilenmemesi düşünülemez.

XVI. yüzyılda Gördüs kazasında yapılan tarımsal faaliyetler, çalışmada dört başlık altında ele alınmıştır. Öncelikle hububat ve bakliyat üretimine yer verilmiş, ardından sanayi ile sebze-meyve üretimine ait tahrir defteri verileri değerlendirilmiştir. Bölgede bulunan değirmenler (Asiyab) de özellikle hububat ve bakliyat ile ilişkili olduğundan çalışmaya konu olmuştur. Kazada üretimi yapılan ürünlerin, kaza ekonomisi içindeki yüzdelik payları hakkında da fikir sahibi olabilme adına, Timar sistemine de kısmen değinilmiştir. Bölgede üretimi yapılan tarımsal ürünlerin pazarlanmasında önemli yeri olan Pazar'a ait de kısa bilgi verilmiştir. Tahrir defterlerinden elde ettiğimiz veriler ekler kısmında, tablolar halinde de konumuza ışık tutması adına ilave edilmiştir. Kaza genel nüfusuna göre kilogram cinsinden üretim hesaplaması yapılan tarımsal ürünlerin, bölgede kişi başına düşen miktarları da çalışmada belirtilmiştir (Bkz. Tablo 4).

Aşağıda XVI. yüzyılda Gördüs kazasında yetiştirilen tarımsal ürünlerle ilgili olarak oluşturulan gruplar sırasıyla verilmiş, arşiv vesikalarından elde edilen bilgiler çeşitli değerlendirmelerle ele alınmıştır.

1. Hububat Üretimi

Buğday, arpa, darı, pirinç, çavdar, yulaf gibi taneli bitkileri içeren hububatın (Çınar, 2023, s. 192), Osmanlı Devleti'nin tarım politikaları içinde ayrı bir yeri vardır. Özellikle buğday, tüm sancak veya kazalarda üretilmiştir. Bunda bu ürünün halkın temel besinleri içinde yer alması, geniş bir coğrafyada yetişebilme özelliği yanında, stratejik ve askerî açıdan önemli olması etkili olmuştur. Arpanın da hayvan yemi özelliği yanı sıra, buğday kıtlığında gıda maddesi olarak kullanılabilmesi, onu değerli kılmıştır. Hububat, ayrıca vergi getirisi (Öşür) bakımından da Osmanlı Devleti ekonomisine katkı sunmuştur (Karaboğa, 2011, s. 25). Bu olumlu özellikleri yanında hububat, bazen sorunları da beraberinde getirmiştir. Mesela hububat ürünlerinin dış piyasada daha yüksek fiyata alıcı bulabilmesi, Karesi Sancağı gibi Batı Anadolu sahillerindeki iskele ve koylardan hububat kaçakçılığına neden olmuştur. Avrupalı tüccarların önerdiği yüksek fiyat, idarecilerin tutumları ve bunların kontrol edilememesi, bu konuda mücadeleyi de olumsuz etkilemiştir (Genç, 2004, s. 59).

Osmanlı Devleti'nde öşür vergisi, buğday, arpa, darı gibi dayanıklı ürünlerinden aynı; sebze, meyve gibi dayanıksız ürünlerden ise nakdi ve maktu olarak alınmıştır (Ünal, 1998, s. 137). XVI. Yüzyılın ikinci yarısında tüm Osmanlı Ülkesinde olduğu gibi Gördüs kazasında da fiyatların yükseldiği ve belli bir oranda enflasyonun olduğu tespit edilmiştir. XVI. Yüzyılın ikinci yarısında Buğdayın kıymet değeri %25 civarında artarken, arpanın %20 oranında yükselmesi,

buğdaya olan talebin daha fazla olmasıyla açıklanabilir. Bununla birlikte yüzyılın ikinci yarısında kazada hububat ürünlerinin fiyatlarındaki artış oranı %20 ile %33,3 oranında yükselme göstermiştir. Kilogram cinsinden olmasa da fiyatlardaki yüzdelik oran bazında en fazla artışın yulafta meydana geldiği görülmektedir.

1531 yılında hububat ürünlerinde “öşür getirisi” bakımından sıralama şu şekildedir: Buğday, arpa, burçak, çavdar, darı, yulaf ve çeltik. 1575'te bu sıralamada değişiklikler olduğu görülür. Mesela öşür getirisi bakımından burçak bir sıra gerileyerek 4. sıraya düşerken, darı 3. sıraya yerleşmiştir (Bkz. Tablo 1).

Hububat ürünlerinin toplam öşür gelirindeki değişimlerde, üretimde meydana gelen olumlu veya olumsuz dalgalanmalar yanında, arz-talep dengesindeki bozulmalar da önemli rol oynar. XVI. Yüzyılda buğday, hububat grubu içinde, Osmanlı ülkesinin diğer bölgelerinde olduğu gibi, Gördüs kazasında da en çok üretimi olan ve buna paralel olarak da en fazla öşür getirisine sahip üründür. Bunda temel besin maddeleri içinde yer alan ekmeğin hammaddesi olması önemli bir yer tutar. 1531'de Gördüs kazasında hububattan elde edilen öşür geliri toplamı 66473,5 akçedir. Bu rakam 1575 yılında 65113,5 akçe ile %97,95 oranında artarak 131587 akçe olarak gerçekleşmiştir. XVI. Yüzyılın ilk ve ikinci yarısında, öşür geliri bakımından diğer gruplara nazaran hububat ilk sırada yer alır. Kazada timar sistemi içinde toplam gelir bazında hububat öşürü 1531 yılında %30,65, 1575'te ise %44,67'lik paya sahiptir. Kazanın toplam öşür gelirleri içinde ise 1531'de %67,40, 1575'te de %68,09 gibi yüksek oranda paylara ulaşmıştır. Bu oranlar bize hububatın tarım ürünleri içinde bölgedeki ağırlığını açıkça göstermektedir (Bkz. Tablo 10).

1531 ve 1575 yılında “kilogram bazında” hububat üretiminde sıralama şu şekildedir: Buğday, arpa, burçak, çavdar, darı ve yulaf. 1531 Yılında öşür getirisi bakımından da sıralama aynıdır. Ancak hububat ürünlerinde 1575'te kilogram ve kıymet cinsinden sıralamada birtakım değişmelerin olduğu görülür. Nitekim darı üretiminde artış olmuş, kilogram ve kıymet bakımından yüzyılın ikinci yarısında üçüncü sıraya yükselmiştir. Darı üretiminin daha üst sıralara çıkması, bu ürüne duyulan talep ve yüksek üretim artışıyla açıklanabilir. Mesela kilogram bazında artış oranı buğdayda %51,64 iken, darı da bu oran %318,16 civarındadır. Bununla birlikte buğday, kilogram bazında bakıldığında, kazada üretilen darının, toplam kilogramının üç katından daha fazla üretim miktarına sahiptir (Bkz. Tablo 3).

Yukarıda da belirtildiği üzere, İstanbul ölçeğine göre 1 müd 20 kileye karşılık gelmektedir. Aşağıda verilen müd ve kileye ait birim fiyatları incelendiğinde bu durum açıkça görülür. Mesela 1531 yılında 1 müd buğday 160 akçe iken, bunun 1 kilesi 8 akçedir. 1575'te oran, kile 10, müd 200 akçe şeklindedir. Başka bir ifadeyle müd fiyatı, kile fiyatının 20 katıdır. Diğer ürünlerde de bu durum tahrir defterlerinde açıkça takip edilebilir (Bkz. Tablo 5).

Aşağıda XVI. yüzyılda Gördüs kazasında yetiştirilen hububat ürünlerinin üretimine dair tahrir defterlerinden elde edilen veriler sırasıyla ele alınmıştır.

1.1. Buğday (Hinta):

1531 yılında Gördüs kazasında 40984 kile buğday üretimi gerçekleşmiştir.¹ Bunun kilogram cinsinden karşılığı 1051604,35 kg. (1051,6 Ton),² kıymet karşılığı ise 323448 akçedir. 1575'te ise kazada toplamda 62152 kile buğday hâsılatı olduğu belirlenmektedir. Buna göre 1594751,95 kg. (1594,7 Ton) buğday üretildiğini ifade edebiliriz. Görüldüğü üzere yüzdelik olarak yüzyılın ikinci yarısında buğday üretiminde %51,64 civarında bir artış söz konusudur. Kilogram cinsinden artış ise 543147,6 kg. olarak gerçekleşmiştir. Dolayısıyla kazada buğday üretiminde önemli oranda yükselme bulunduğu anlaşılır. Bunda nüfus artışı ve buğdaya olan talebin yükselmesinin önemli rol oynadığını söylemek mümkündür. 1575'te buğdayın toplam gelir miktarı 634320 akçedir. Kıymet bazında 310872 akçe artış bulunmaktadır ki bu da %96,11 oranına karşılık gelir. 1531 yılında buğdayın kıymet karşılıkları da şu şekildedir: 1 müd 160 akçe, 1 kile 8 akçedir. 1575'te ise 1 müd 200 akçeye, 1 kile de 10 akçeye yükselmiştir. Buna göre buğdayın kıymet bedelinde %25 oranında bir artış mevcuttur.

1531'de kazada kişi başına düşen buğday miktarı 100,46 kg. iken, bu rakam 1575 yılında 133,39 kg.'a yükselmiştir. Kişi başına düşen buğday miktarında 32,93 kg. artış görülürken, yüzdelik bazda %32,77 oranında yükselme söz konusudur.³

1.2. Arpa (Şair):

1531 yılında kaza genelinde 31332 kile arpa üretimi olup, bunun kıymet karşılığı da 156680 akçedir. Kaza genelinde toplamda 723549,87 kilogram (723,5 Ton) arpa üretimi gerçekleşmiştir. 1575'te 51808 kile arpa üretimi yapılırken, bunların kıymet karşılığının da 302496 akçe olduğu anlaşılmaktadır. Buna göre üretimi yapılan arpanın genel toplamı 1196402,14 kilograma (1196,4 Ton) ulaşmaktadır.

Yüzyılın ikinci yarısında kaza genelinde arpa üretimi 472852,27 kilogram (472,8 Ton) artmıştır. Bu da %65,35 oranına karşılık gelir. Kıymet bazındaki artış ise 145816 akçedir. Buna göre %93,06 oranında yükselme söz konusudur. 1531'de arpanın 1 müdü 100, 1 kilesi 5 akçe iken, 1575'te 1 müd 120, 1 kile ise 6 akçedir. Buna göre arpanın kıymet değeri %20 oranında artmıştır. Yüzyılın ikinci yarısında Osmanlı ülkesinde meydana gelen enflasyonun izlerinin kazada üretimi yapılan arpaya ait rakamlarda da görülmektedir.

1531 yılında kazada kişi başına düşen arpa miktarı 69,12 kilogramdır. 1575'te ise 30,95 kilogram artarak 100,07 kilograma ulaşmıştır. Artış oranı %44,77'dir.

1.3. Yulaf (Alaf):

1531 yılında kaza genelinde üretimi yapılan yulafın toplam kile miktarı 1696'dır. Bunun kıymet karşılığı da 5088 akçedir. Dolayısıyla bu tarihte kazada toplamda yaklaşık 42400 kilogram (42,4 Ton) yulaf üretimi olduğunu söylenebilir. 1575'te ise bölgedeki yulaf üretim miktar-

---

¹Çalışmada, Hububat ve Bakliyat ürünlerine ait verilen rakamlarda tahrir defterlerinde verilen müd ve kile miktarları birleştirilerek, ortaya çıkan toplam kile miktarı yazılmıştır. Kıymet (Öşür) rakamları ise ilgili ürünün öşür katsayısıyla (1/8 veya 1/10 gibi) çarpıldıktan sonra çıkan sonuç yazılmıştır.

² İstanbul Ölçeğiyle: 40984 kile x 25,6589 kg. =1051604,35 Kilogram (1051,6 Ton). Çalışmada Kilogram cinsinden yapılan diğer tüm hesaplamalarda da aynı yöntem uygulanmıştır.

³ Çalışmada kişi başına düşen ürün miktar hesaplamalarında yukarıda giriş kısmında verilen nüfus rakamları doğrultusunda hesaplamalar yapılmıştır.

larında önemli oranda artış görülür. Nitekim kazada 2832 kile üretim olup bunun kıymet karşılığı 11328 akçedir. Bölgede üretilen yulafın kilogram bazında karşılığı da yaklaşık 70800 (70,8Ton) olarak tespit edilmektedir.

1575'te yulaf üretiminde 28400 kilogramlık (28,4 Ton) artış olup, bu da %66,98 oranına karşılık gelmektedir. Kıymet bazında da 6240 akçe ile %122,64 civarında yükselme söz konusudur. 1575 tarihinde diğer birçok tarımsal üründe olduğu gibi yulaf da enflasyondan etkilenmiş ve kıymet bedelinde artış olmuştur. Nitekim 1531'de 1 müd yulafın kıymet bedeli 60, 1 kilesi de 3 akçe iken, 1575'te 1 müdü 80, 1 kilesi ise 4 akçeye yükselmiştir. Buna göre yüzyılın ikinci yarısında yulafın kıymet bedeli yaklaşık %33,3 oranında artmıştır. Yulafın birim fiyatındaki yükselme, tüm hububat ve bakliyat ürünlerinden daha fazladır. Bunda sel, kuraklık gibi iklimsel olumsuzlukların ya da bu ürüne duyulan talebin, diğer ürünlere göre daha fazla artış görmesinin etkili olduğunu söyleyebiliriz.

1531'de Gördüs kazasında üretilen yulafın kişi başına düşen miktarı 4,05 kilogramdır. 1575 yılında üretim artışına paralel olarak kişi başına düşen miktar da artmıştır. Nitekim bu tarihte kazada kişi başına düşen yulaf miktarı %46,17 oranıyla, 1,87 kilogram artarak, 5,92 kilograma yükselmiştir.

1.4. Burçak:

1531 yılında kaza genelinde burçak üretimi 5445 kiledir. Bu da toplamda 136125 kilograma (136,1 Ton) denk gelir. Kazada üretimi yapılan burçağın toplam kıymet bedeli de 27520 akçedir. 1575'te bölgede 6385 kile, başka bir ifadeyle 159625 kilogram (159,6 Ton) burçak üretilmiştir. Bunun kıymet karşılığı da 39570 akçedir.

Burçak üretiminde yüzyılın ikinci yarısında 23500 kilogramlık artış söz konusudur. Bu da %17,26 oranına karşılık gelir. Kıymet bazında da 12050 Akçelik yükselme olup, gelir bazında %43,78 oranında artış olduğu tespit edilmektedir. Burçağın da kıymet bedelinde enflasyonun etkisi hissedilir. Nitekim 1531'de burçağın 1 müdü 100, 1 kilesi de 5 akçe iken, 1575'te birim fiyatlarında %20 oranında artış olmuş, 1 müd 120, 1 kile ise 6 akçeden işlem görmüştür.

1531'de kazada kişi başına düşen burçak miktarı da 13 kilogram iken bu rakam 1575 yılında 13,35 kilograma yükselmiştir. Artış oranı %2,69 oranı ile 0,35 kilogram civarındadır.

1.5. Darı (Erzen):

Hububat ürünleri içinde bölgede yaygın olarak üretimi yapılan ürünlerden biri de darıdır. Kaza genelinde 1531'de toplamda 2004 kile darı üretimi gerçekleştiği, bunun da 50100 kilograma (50,1 Ton) karşılık geldiği anlaşılmaktadır. Bu miktarın toplam kıymet bedeli de 10020 akçedir. 1575'te ise bölgede darı üretimi ciddi oranda yükselmiştir. Nitekim bu tarihte toplam üretim 8380 kiledir. Bu da 209500 kilograma (209,5 Ton) denk gelirken, bunun kıymet bedeli de 50352 akçe olarak hesaplanmıştır. Darı üretiminde yüzyılın ikinci yarısında, önceki döneme göre yaklaşık dört katlık bir artış mevcuttur.

Darı üretimi 1575'te 159400 kilogram artmıştır ki bu %318,16 oranına karşılık gelir. Kıymet bazında ise 40332 akçe ile %402,51 civarında yükselme söz konusudur. Darının birim fiyatı yüzyılın ikinci yarısında yaklaşık %20 oranında artmıştır. 1531'de 1 müdü 100, 1 kilesi 5 akçe olan darının kıymet bedeli, 1575'te 1 müdü 120 ve 1 kilesi de 6 akçe olarak tespit edilmektedir.

Gördüs kazasında kişi başına düşen darı miktarında yüzyılın ikinci yarısında %266,52 ile oran bazında ciddi bir yükselme mevcuttur. Nitekim 1531'de kazada kişi başına düşen darı miktarı 4,78 kilogram iken, bu rakam 1575 yılında 12,74 kg. artarak 17,52 kilografa yükselmiştir.

1.6 Çavdar

Tahrir defteri kayıtlarına göre 1531 yılında Gördüs kazası genelinde toplamda 2208 kile çavdar üretimi bulunurken, bunun kıymet karşılığının da 11040 akçe olduğu belirlenmektedir. Kilogram cinsinden de 55200 kilogramlık (55,2 Ton) üretimin meydana geldiği görülür. 1575'te kazada 3024 kile çavdar üretimi gerçekleşmiştir ki bu yaklaşık 75600 kilografa (75,6 Ton) eşittir. Bölgede bu tarihteki çavdar üretiminin toplam kıymet bedeli de 18816 akçedir.

Yüzyılın ikinci yarısında çavdar üretimindeki artış 20400 kilogramdır. Bu da kilogram bazında %36,95 oranında yükselme olduğunu gösterir. Kıymet bazında ise 7776 Akçeyle %70,43 oranında artış söz konusudur. 1575 yılında kazadaki diğer ürünlerde olduğu gibi, çavdarın fiyatında da burçak ve darının birim fiyatlarındaki gibi, %20 civarında artış meydana gelmiştir. Çavdarın 1531'de 1 müdü 100, 1 kilesi ise 5 akçedir. 1575'te ise 1 müdü 120 ve 1 kilesi de 6 akçeye yükselmiştir.

Gördüs kazasında çavdar üretiminde kişi başına düşen miktar, yüzyılın ikinci yarısında artar. Nitekim 1531'de kazada kişi başına düşen çavdar miktarı 5,27 kg. iken bu rakam 1575 yılında 6,32 kg. olmuştur. Artış oranı 1,05 kilogram ile %19,92 seviyesindedir.

1.7 Çeltik

1531 yılında sadece Dargıl ve Şeyhler köylerinin ortak yazılan hâsılı içinde görülen çeltik öşrü 127 akçedir. Ayrıca Evciler köyü hâsılında "Nehr-i çeltük" adı altında 310 Akçelik vergi kaydı bulunmaktadır. Toplamda 437 Akçelik vergi söz konusudur. Bununla birlikte çeltik öşrü mahsulün yarısından alınır (Gündüz, 2008, s. 241). Çeltik hasat edildikten sonra ikiye bölünür ve öşür reaya hissesinden alınır. Buna göre çeltik üretimine dair reel bir hesaplama için defter kayıtlarında belirtilen öşür kaydını iki ile çarpmak gerekmektedir (Taş, 2020, s. 1260).

1575 yılında yine aynı köylerin hâsılı içinde çeltik öşrü ve nehr-i çeltik vergilerine rastlanır. Ancak bu tarihte kazaya ait defter kayıtlarındaki çeltiğe ait rakamlarda az da olsa bir artış söz konusudur. Nitekim kaza genelinde toplamda 150 akçe çeltik öşrü ve 316 akçe nehr-i çeltük vergisi mevcut olup toplam rakam 466 akçedir. Buna göre vergi gelirinde 29 akçe ile %6,63 oranında bir artış bulunduğu ifade edilebilir.

2. Bakliyat Üretimi

Nohut, börülce, bakla ve mercimek gibi bitkilerin kurutulmuş tohumları olan (Pekşen vd. 2005, s. 110) bakliyat ürünlerinin, XVI. yüzyılda Gördüs kazasında da yetiştirildiği tahrir defterlerinden anlaşılmaktadır. Hububat ürünlerinde tespit ettiğimiz müd ve kile arasındaki 20 katlık fark, bakliyat ürünleri için de aynıdır. Başka bir ifadeyle bakliyat ürünlerinde de bir ürünün müd birim fiyatı, kile fiyatının 20 katıdır. Mesela 1531 yılında nohudun 1 müdü 160 akçe iken, 1 kilesi 8 akçe, 1575'te 1 müdü 200, 1 kilesi de 10 akçedir. Gördüs kazasında bakliyat ürünlerinin fiyatlarında yüzyılın ikinci yarısında artış oranı %25 civarındadır. XVI. yüzyılın ikinci yarısında Osmanlı ülkesinde görülen enflasyon, Gördüs kazasında yetiştirilen bakliyat ürünlerini de etkilemiş ve bu ürünlerin birim fiyatlarında artışlar meydana gelmiştir.

1531 yılında kaza genelinde üretilen bakliyat ürünlerinden elde edilen öşür miktarı toplamı 3390 akçedir. 1575'te bu rakam 1550 akçe artmış ve 4940 akçeye yükselmiştir. Bu da %45,72 oranına karşılık gelir. Kazadaki timar sistemi içinde, bakliyat öşürünün payı 1531 yılında %1,56, 1575'te ise %1,67 oranına sahiptir (Bkz. Tablo 10). Bakliyat öşür gelirlerinin toplamı kazanın toplam öşür gelirleri içinde ise 1531'de %3,43 oranında paya sahiptir. 1575'te de bu rakam bir miktar azalarak %2,55 oranına gerilemiştir. Bu düşüşte diğer gruplarda yer alan tarımsal ürünlerdeki üretim artışının etkisi söz konusudur. XVI. yüzyılda Gördüs kazasında bakliyat öşür gelirleri toplamı, hububat, sebze-meyve ve sanayi bitkilerinin öşür gelirleriyle kıyaslandığında son sırada yer alır (Bkz. Tablo 10).

XVI. yüzyılda bakliyat ürünlerinin toplam öşür geliri ve üretim miktarı büyükten küçüğe doğru nohut, bakla, börülce ve mercimek olarak sıralanabilir. Bu dönemde Gördüs kazasındaki nohut üretiminin, öşür geliri ve kilogram cinsi hâsılatı bakımından bakliyat grubu içinde, diğer ürünlerle kıyas yapılamayacak kadar açık ara önde olduğu görülür. Bununla birlikte Gördüs kazasında nohudun kilogram üretiminde, yüzyılın ikinci yarısında %4,92 oranında gerileme tespit edilmektedir (Bkz. Tablo 3). Bu üretim azalmasına rağmen nohut ilk sıradaki yerini korumuştur. Nohut üretiminin bölgede yaygın olmasının sebebi, bu ürüne duyulan talebin fazlalığı ile bölgenin arazi ve iklim yapısının olumlu özelliğiyle doğru orantılıdır.

XVI. yüzyılda Gördüs kazasında yetiştirilen bakliyat ürünleri tahrir defterlerindeki kayıtlar ışığında aşağıda sırasıyla ele alınmıştır.

2.1. Nohut

1531 yılında Gördüs kazasında üretilen nohudun kıymet karşılığı 26020 akçedir. Bu tarihte kazada toplam 3250 kile nohut üretilmiş olup, bu da 81250 kilograma (81,2 Ton) karşılık gelmektedir. 1575'te nohut üretiminde bir miktar gerileme söz konusudur. Nitekim kaza genelinde toplamda 3090 kile nohut üretimi bulunduğu, bunun da 77250 kilogram (77,2 Ton) olduğu belirlenmektedir. Bu tarihte nohuttan elde edilen toplam gelir (kıymet) miktarı da 30900 akçedir.

1575 yılında nohut üretimi kıymet bazında 4880 akçeyle %18,75 oranında artarken, kilogram cinsinden 4000 kilogram ile %4,92 civarında azalmıştır. Kilogram bazında gerilemeye rağmen, kıymet oranında artış görülmesi, doğrudan enflasyonla ilgilidir. Nitekim nohudun 1 müdü 1531'de 160, 1 kilesi 8 akçe iken, 1575'te 1 müdü 200, 1 kilesi de 10 akçeye yükselmiştir. Buna göre %25 civarında bir yükselmenin olduğunu söyleyebiliriz.

1531'de kazada kişi başına düşen nohut miktarı 7,76 kg. iken, bu rakam 1575 yılında 6,46 kilograma geriler. Bakliyat ürünleri içinde kişi başına düşen miktar bakımından azalma gösteren tek ürün nohuttur. Azalan miktar ise 1,3 kilogram civarındadır. Bu da yaklaşık %16,75 oranına karşılık gelir. Nohudun yaygın kullanım alanı olması, üretimindeki gerilemede talepten ziyade, bölgede sadece nohudu etkileyen bir takım iklimsel faktörler veya zirai hastalıklarla izah edilebilir. Çünkü nohut üretiminin düşerken, diğer bakliyat ürünlerinin artış göstermesi, olumsuz koşullardan sadece ya da en fazla nohudun etkilendiğini düşündürmektedir.

2.2. Börülce

Gördüs kazasında 1531 yılında 220 kile börülce üretimi karşılığı 1760 akçe gelir elde edilmiş, kilogram olarak da 5500 kg (5,5 Ton) civarında hâsılat gerçekleşmiştir. 1575'te börülce üretimi ciddi oranda yükselmiştir. Nitekim bu tarihte kaza genelinde 720 kile üretim karşılığı,

18000 kilogram (18 Ton) hâsılat olduğu anlaşılmaktadır. Kıymet bazında ise 7200 Akçelik gelir söz konusudur.

Yüzyılın ikinci yarısında 12500 kilogram ile %227,27 gibi yüksek bir oranda börülce üretimi gerçekleşmiştir. Kıymet bazında ise 5440 akçe ile %309,09 civarında yüksek bir artış mevcuttur. Burada da bölgede meydana gelen enflasyonun etkisi açıkça hissedilmektedir. Nitekim 1531 yılında börülce üretiminde müd karşılığıyla ilgili olarak herhangi bir kayıt defterde olmakla birlikte, 1 kile börülcenin 8 akçe olduğu görülür. 1575'te ise 1 müd 200, 1 kile de 10 akçedir.

Yıllık olarak kazada kişi başına düşen börülce miktarı oldukça düşüktür. Nitekim 1531'de Gördüs kazasında bu miktar 0,52 kilogramdır. 1575 yılında kişi başına düşen pay 0,98 kilogram ile %188,46 oranında artarak 1,50 kilograma yükselmiştir.

2.3. Bakla

1531 yılında Gördüs kazasında üretilen bakla, toplamda 640 kileden oluşmakta, bunun kıymet karşılığı da 5120 akçeyi bulmaktadır. Kazada toplamda 16000 kilogram (16 Ton) bakla üretimi yapıldığı tespit edilmektedir. 1575'te bölgede bakla üretiminde bir miktar artış olduğu görülür. Nitekim bu tarihte kaza genelinde 740 kile bakla üretimi gerçekleşmiş, bunun kıymet karşılığı da 7400 akçe olmuştur. Kilogram cinsinden de 18500 kilogram (18,5 Ton) bakla ürettiğini ifade edebiliriz.

Yüzyılın ikinci yarısında üretim 2500 kilogram artmıştır. Bu da %15,62 oranına karşılık gelir. Kıymet bazında da 2280 Akçelik yükselme tespit edilmektedir ki bu da %44,53 civarında gelir artışı bulunduğunu gösterir. 1575 yılında diğer birçok üründe olduğu gibi baklanın da birim fiyatında yükselme olmuştur. Nitekim 1531'de 1 kile fiyatı 8 akçe iken, 1575'te bu rakam %25 oranında artarak 10 akçeye yükselmiştir. Dolayısıyla bakla fiyatları da mevcut enflasyon çerçevesinde ¼ oranında artmıştır. Tahrir defterlerinde baklaya ait kayıtlarda müd cinsinden herhangi bir veri mevcut değildir.

1531'de kazada kişi başına düşen bakla miktarı 1,52 kilogram iken, bu rakam 1575 yılında küçük bir oranda artarak 1,54 kilograma yükselmiştir. Görüldüğü üzere bölgede yıllık kişi başına düşen pay oldukça düşüktür. Kişi başına düşen bakla miktarı yüzyılın ikinci yarısında 0,02 kilogram ile %1,31 oranında artış göstermiştir.

2.4. Mercimek

1531 yılı itibarıyla Gördüs kazasında 125 kile mercimek üretilirken, bu üretim sonucunda yaklaşık 1000 Akçelik gelir elde edilmiştir. Kilogram cinsinden de 3125 kilogram (3,1 Ton) üretim gerçekleştiği anlaşılmaktadır. 1575 yılında mercimek üretiminde önemli oranda bir artış söz konusudur. Bu tarihte kaza genelinde 10 müd yanında, 190 kile mercimek üretilmiş, bunun kıymet karşılığı da 3900 akçe olmuştur. Kilogram bazında ise bölgedeki toplamda 390 kile mercimek hâsılatından hareketle, 9750 kilogramlık (9,7 Ton) üretim bulunduğunu söylemek mümkündür.

1575 yılında kazada mercimek üretiminde 6625 kilogram artış gerçekleştiği, bunun da %212'ye karşılık geldiğini belirtebiliriz. Buna göre bölgedeki mercimek üretiminde iki kattan fazla artış gerçekleşmiştir. Kıymet bazında da 2900 Akçelik bir yükselme mevcuttur. Bu da %290 oranına karşılık gelir. Buna göre 3 kata yakın bir gelir artışı bulunduğu görülmekle bir-

likte, reel anlamda bunun daha düşük olduğunu söylemeliyiz. Çünkü enflasyonist hareketin izlerini mercimek üretiminde de görebiliyoruz. Nitekim 1531 yılında 1 kile mercimeğin fiyatı 8 akçe iken, 1575'te 10 akçeye yükselmiştir. Tahrir defterlerinde 1531'de mercimeğin müd fiyatına ait bir kayıt bulunmazken, 1575 yılında 1 müd mercimeğin kıymetinin 200 akçe olduğu belirtilmektedir.

Mercimek, Gördüs kazasında kilogram cinsinden olmasa da yüzdelik bazda oldukça fazla denilebilecek oranda artış gösteren ürünlerden biridir. 1531'de kazada kişi başına düşen mercimek miktarı 0,29 kilogram iken, bu rakam 1575'te 0,81 kilogram olmuştur. Artış miktarı 0,52 kilogram, bunun yüzdelik karşılığı da %79,31 civarındadır.

3. Sanayi Bitkileri

Tarih boyunca devletlerin sanayi faaliyetleri, tarım ekonomisiyle doğrudan bağlantılı olmuştur. Osmanlı Devleti'nde de sanayi sektörünün hammaddeleri için tarım önemli rol oynar. Mesela dokuma sanayi için pamuk ve keten, tahin üretimi için susam vazgeçilmez ürünlerdendir (Karaca vd. 2017, s. 31). Gördüs kazasında sanayi bitkilerinden 1531 yılında elde edilen öşür gelirleri toplamı 4297 akçedir. 1575'te bu rakam 4889 akçe artarak 9186 akçeye yükselmiştir. Buna göre sanayi bitkilerinin öşür gelirleri, yüzyılın ikinci yarısında %113,77 gibi yüksek bir oranda, yaklaşık iki kattan fazla artış göstermiştir. Sanayi bitkileri içinde üretim miktarı ve gelir bakımından pamuk ve boyalık bitki açık ara öndedir. Diğer ürünler ise çok daha düşük gelir miktarlarıyla bunların ardından sıralanır. 1575 yılında sanayi bitkileri içinde sadece esrar üretiminde gerileme tespit edilirken, haşhaş ve dut yaprağının gelir seviyelerini koruduğu, diğer grup üyesi bitkilerin gelirlerinde ise artışlar olduğu belirlenmektedir. Özellikle ifade etmek gerekir ki Gördüs kazasında sumak, susam ve palamut gelirlerinde yüzyılın ikinci yarısında, oransal bazda (üretim miktarı bakımından olmasa da) çok yüksek miktarlarda artış olduğu görülür. Mesela susamda %2100, sumakta %1460 ve palamutta %525 civarında artışlar söz konusudur (Bkz. Tablo 6). Bu artışlarda adı geçen bitkilere talep yükselmesinin etkili olduğu söylenebilir. Nitekim tahrir defterlerinde, 1531 yılında susam ve sumak 1, palamut 3 adet hâsıl kaydında görülürken, 1575'te susam 2, sumak 7, palamut ise 11 adet hâsıl kaydında tespit edilmiştir. Başka bir ifadeyle bu ürünlerin yetiştirildiği veya ticarete konu olduğu yerleşim sayısı, yüzyılın ikinci yarısında artış göstermiştir. Sanayi bitkilerinin öşür gelirleri toplamı, XVI. yüzyılda Gördüs kazasındaki diğer ürün gruplarının öşür gelirleri toplamıyla kıyaslandığında, hububat ile sebze-meyve öşür gelirlerinin gerisinde, bakliyat gelirlerinin ise önünde yer almakta olup bir sıralama yapıldığında üçüncülüğe yerleşmektedir (Bkz. Tablo 10).

Gördüs kazasında sanayi bitkilerinden elde edilen öşür miktarlarının, kazadaki timar sistemi içindeki payı 1531'de %1,98 iken, bu rakam 1575 yılında yaklaşık iki kata yakın oranda artarak %3,11'e yükselmiştir (Bkz. Tablo 10). Bununla birlikte, sanayi bitkileri üretiminin kaza genel tarımı içinde düşük bir paya sahip olduğunu ifade edebiliriz. Kazada üretilen sanayi bitkilerinin toplam öşür gelirleri içindeki payı ise 1531'de %4,35 iken, 1575'te bu pay çok küçük bir oranda artarak %4,75 olarak gerçekleşmiştir. Dolayısıyla sanayi bitkileri, kaza genelinde tarımsal üretimde küçük bir oranda yer bulsa da yüzyılın içinde varlığını ve değerini korumaya devam etmiştir.

XVI. yüzyılda Gördüs kazasında yetiştirilen sanayi bitkileri, tahrir defterlerinden elde edilen veriler aşağıda sırayla ele alınmıştır.

3.1. Pamuk (Penbe)

XVI. yüzyılda Osmanlı Devleti'nin birçok yerinde olduğu gibi, Gördüs kazasında da pamuk, sanayi bitkileri içinde en yaygın üretimi olan ve fazlaca yetiştirilen bir üründür. Nitekim yüzyılın ilk ve ikinci yarısında kazanın yarısından fazla kısmında üretilmiştir. Bu durum bölgenin pamuk ziraatına uygun bir alan olduğunu açıkça göstermekle birlikte, günümüzde bölgede pamuk üretimi durmuştur. Bölgede ilgililerce pamuk üretimiyle ilgili yapılan veya yapılacak planlamalarda XVI. yüzyıldaki durumun göz önüne alınması veya incelenmesinin de faydalı olacağı kanaatindeyiz. Tahrir defterleri kayıtlarına göre pamuğun ağırlık hesaplamalarıyla ilgili olarak "Vukıyye" (BOA. TD. 165, s. 211) ya da "Kıyye" (TK. KKA. TD. 115, s. 221) tabiri kullanıldığı görülür. 1 Kıyyenin (Okka) kilogram olarak karşılığının da 1,2828 kg. olduğu belirtilmiştir (Hinz, 1990, s. 30).

Tahrir defterlerinde pamuğa ait öşür bedelleri yazılırken genel olarak kıyye ve kıymet rakamları verilmekle birlikte, bazı köylere ait hâsıl kayıtları içinde kıyye miktarı yazılmadan, doğrudan kıymet miktarları kaydedilmiştir (BOA. TD. 165, s. 209; TK. KKA. TD. 115, s. 244 a). Burada devlet için alacağı vergi miktarı esas olduğundan, muhassılın bazen kıyye miktarını yazmaya gerek görmeden, doğrudan kıymet miktarını yazma yoluna gittiği düşünülebilir. Bununla birlikte, 1531 tarihli defterde bu şekilde olan kayıtlarda kıymet bedelinin tam olarak 3'e bölünemeyen rakamlardan oluştuğu belirlenmiştir. 50, 40 ve 10 gibi rakamlar buna misal olarak verilebilir. Üç bölünebilen rakamlarda ise kıyye miktarlarının da yazıldığı tespit edilmektedir. 1575 tarihli defterde de kıymet değeri 4 akçeye yükselen pamuğun, kıyye rakamlarının yazımında benzer durum söz konusudur. Dolayısıyla defterlerde öşür gelirlerinin kıymet miktarları toplamı, pamuğun ilgili tarihteki kıyye birim fiyatına (3-4 akçe) bölünerek toplam kıyye miktarı hesaplanmıştır. Bulunan toplam kıyye miktarına göre de kilogram cinsinden hesaplamalar yapılmıştır.

1531 yılında kaza genelinde pamuktan elde edilen gelir, toplamda 21600 akçedir. Buna göre bölgede 7200 kıyyelik, başka bir ifadeyle 9236,16 kilogram (9,2 Ton) pamuk üretimi söz konusudur. 1575'te kaza genelinde pamuktan elde edilen gelir miktarı 47950 akçedir. Dolayısıyla bölgede 11987,5 kıyye pamuk üretimi bulunmaktadır ki bu da 15377,56 kilograma (15,3 Ton) karşılık gelir.

Yüzyılın ikinci yarısında bölgedeki pamuk üretimi, kilogram bazında 6141,4 kilogram ile %66,49 oranında artmıştır. Kıymet cinsinden de %121,99 oranıyla 26350 Akçelik yükselme gerçekleşmiştir (Bkz. Tablo 6). Ancak bu reel bir artışı göstermez. Çünkü halkın alım gücü düşmüştür. Nitekim 1531 yılında 1 kıyye pamuğun kıymeti 3 akçe iken, 1575'te 4 akçeye yükselmiştir. Buna göre pamuğun birim fiyatı %33,33 oranında artmıştır. Dolayısıyla elde edilen gelirdeki artışı reel olarak saptamak için, bu farkı da hesaba katmak gerekir. Bu dönemde Gördüs kazasında birim fiyatlarındaki en fazla artış %33,33 ile sanayi bitkilerinde pamuk, hububat ürünleri içinde de yulafta gerçekleşmiştir.

3.2. Susam

XVI. yüzyılda Gördüs kazasında susam üretiminin oldukça düşük seviyede kaldığını ifade edebiliriz. Nitekim 1531 yılında kazada 10 kile susam üretimi ve bunun karşılığı 100 akçe kıymet bedeli bulunmaktadır. Kilogram bazında ise 250 kilogramlık üretim söz konusudur. 1575'te ise yüzyılın ilk yarısına göre susam üretiminde ciddi bir artış göze çarpar. Bu tarihte kaza genelinde susam üretiminde 10 müd ve 20 kile üretim karşılığı, 2200 akçe kıymet bedeli

defterden tespit edilmektedir. Kilogram bazında da 5500 kilogram (5,5 Ton) civarında üretim gerçekleşmiştir. Yüzyılın ikinci yarısında oransal olarak ciddi bir yükselme olduğu aşikârdır. Nitekim bu tarihte susam üretiminde yaklaşık 5250 kilogram ile %2100 gibi büyük bir oranda yükselme mevcuttur. Kıymet bazındaki artış da aynı orandadır.

Susam üretimi 1531'de kazada sadece bir adet, 1575 yılında ise 2 adet köyün hâsıl kaydında görülür. Bu da XVI. yüzyılda bölgede susam ekimi yapılan alanların fazla olmamakla birlikte, üretim miktarının arttırıldığına göstergesidir. XVI. yüzyılın ilk ve ikinci yarısında susamın 1 kile fiyatı tahrir defterlerinde 10 akçe olup, birim fiyatında herhangi bir artış söz konusu değildir.

3.3. Palamut

Tahrir defterlerinde kayıtlı olan ağnam, çayır, otlak, kışlak, yaylak gibi vergilerden harketle, XVI. yüzyılda Gördüs kazasında da hayvancılık faaliyetlerinin yürütüldüğü, buna bağlı olarak da dericilik sanayinin gelişme gösterdiğini söyleyebiliriz. Palamut, dericilikte kullanılan önemli ürünlerdendir. Bölgede gelişen dericilik sanayinde, yine bölgede üretimi olan palamut ve sumaktan da yararlandığına ifade etmek yanlış olmaz. Palamut; dericilikte deriyi pişirmeye yarayan bir ürün olup Meşe ağacının meyvesinin kadehçiğine verilen isimdir (Gökçen 1945, s. 13)

1531 yılında üç adet köy hâsılnda toplam 35 akçe öşür bedeli bulunan palamut, 1575'te 11 adet köy hâsılı içinde tespit edilmekte ve 219 akçe öşre konu olduğu belirlenmektedir. Yüzyılın ikinci yarısında palamudun öşür bedeli 184 akçe ile %525,71 oranında artmıştır. Müd veya kile cinsinden bir kayıt tahrir defterlerinde bulunmadığı için, bölgede üretimi yapılan palamudun, kilogram cinsinden hesaplaması yapılamamıştır.

3.4. Sumak

Sumak, salatalarda kullanılan bir gıda olması yanında, Osmanlı Devleti'nde derilerin işlenmesinde kullanılan bir üründür (Gökçen, 1945, s. 14). Dolayısıyla Osmanlı Devleti'nin bir kazası olan Gördüs'te de sumaktan gerek mutfakta gerekse dericilikte aktif olarak faydalandığına ifade edebiliriz. Tahrir defterlerine göre kaza genelinde 1531 yılında sadece Yaka isimli köyde 10 akçe ile öşre konu olan sumağın, 1575'te yedi adet köy hâsılı içinde 156 akçe öşür geliri mevcuttur. Yüzyılın ikinci yarısında sumak gelirinde 146 akçe ile %1460 oranında artış olmakla birlikte, bu rakamın elde edilen gelir miktarı açısından, çok küçük seviyede kaldığını söyleyebiliriz. Ancak sumak, kendiliğinden dağlarda yetişebilen bir bitki olduğundan, bölge halkının bunlardan da yararlandığı, dolayısıyla vergiye konu olmayan sumak tüketiminin de bulunduğunu ifade etmek mümkündür. Osmanlı Devleti gelir amacı gütmeyen, ancak vatandaşların kendi ihtiyaçları için kullandığı ürünlerden vergi almamıştır. Bununla birlikte dericilik sanayinin önemli bir hammaddesi olması hasebiyle, vergiye konu olan sumak miktarında ciddi sayılabilecek orantısal bir artış bulunması, sumak üretiminin bölgede dericiliğin gelişmesine katkı sunduğu düşüncesini de ortaya koymaktadır.

3.5. Boyalık Bitki (Boya)

Çeşitli bitki ve minerallerden elde edilen boya (Kökboya) insanoğlu tarafından ihtiyaçları doğrultusunda yüzyıllar boyunca kullanılmıştır (Canatar, 1998, s. 89). Boya sanayi de Osmanlı Devleti'nin en güçlü olduğu alanlarından biri olmuştur (Etikan, 2011, s. 13). Sanayi bitkileri içinde yer alan boyalık bitkiler, Gördüs kazasında XVI. yüzyılda öşür gelirleri bakımından

önemli bir yere sahiptir. Nitekim 1531'de tahrir defterinde 26 adet hâsıl kaydı içinde 1466 akçe öşür geliri olan boyalık bitkiler, 1575 yılında 30 adet hâsıl kaydında 2964 akçe öşür geliriyle yer bulmaktadır. Yetiştirilme alanı genişlemekle birlikte öşür gelirlerinde de 1498 akçe ile %102,18 oranında ciddi bir artışın olduğu boyalık bitkiler, aynı zamanda bölgede tekstil sanayinin gelişme gösterdiğinin de habercisidir. Ayrıca başta halı, kilim olmak üzere, ip ve kumaşların boyanması için önem arz eden kökboyanın, bölgenin ihtiyacı olan kadarının kendi iç bünyesinden karşılandığını söylemek mümkündür. Boyalık bitkilerin öşür gelirlerinde, iki kattan fazla artışın olması, boyama sektörünün de bölgede hızlı bir gelişme içinde olduğunun göstergesidir. Kireçli ve killi topraklarda verimi yüksek olan kökboya üretimi, Gördüs'e komşu olan kazalarda da yaygınlaşmış olup, Demirci kazası da bunlardan biridir (Gökmen, 2007, s.216)

3.6. Keten (Kitan)

Keten, kumaş, halat, çuval, ip, yelken ve çadır bezi gibi mamul ürünlerde kullanım alanı olan bir bitkidir (Şahin vd. 2022, s. 173). Osmanlı Devleti'nde olduğu gibi Gördüs kazasında da yaygın olarak yetiştirilen ve kendisinden yararlanan sanayi bitkileri içinde yer alır. 1531 yılında kaza genelinde altı adet hâsıl kaydında, 111 akçe öşür geliri bulunduğu görülen keten, 1575'te on dört hâsıl kaydı içinde 327 akçe öşür toplamıyla tespit edilir. Keten üretiminde öşür geliri yüzyılın ikinci yarısında 216 akçe ile %194,59 oranında artış göstermiş, başka bir ifadeyle yaklaşık iki kat yükselmiştir.

3.7. Kendir

Uyuşturucu özelliği bulunan kendir, kumaş üretiminde de yararlanan bir bitkidir. İlaç sanayi yanında, yağ içeriği dolayısıyla sabun yapımında da kullanılmıştır (Taştemir, 2003, s. 2). Bu özellikleriyle kendir, geçmişten günümüze sanayi bitkileri içinde yer almıştır. 1531'de sekiz adet hâsıl kaydında 123 akçe öşür geliri bulunan kendir üretimi, 1575 yılında 10 adet hâsıl içinde toplam 213 akçe öşür bedeliyle tespit edilirken, önceki tahrire göre 90 akçe ile %73,17 oranında yükselme göstermiştir.

3.8. Esrar

Hint kenevirinden elde edilen ve uyuşturucu etkisi olan esrar, bir zehir olarak da tanımlanmaktadır (Devellioğlu, 1996, s. 235). Kenevir bitkisinin iki çeşidi olup biri lif ve tohum için kullanılırken, diğerinden etken maddesinin fazlalığından ötürü, uyuşturucu üretmekte yararlanır. Ağrı kesici özelliği önemlidir (Baytop, 1995, s. 431, 432). Kenevir lifi ayrıca ip, urgan, çuval yapımında da kullanılmaktadır (Gizlenci vd. 2019, s. 5). Buna göre kendir (kenevir) ile esrar bitkisinin aynı olmakla birlikte, iki cins veya türünden dolayı tahrir defterlerinde müstakil olarak ayrı şekilde ele alındığı düşünülebilir. Dolayısıyla çalışmada da ayrı olarak değerlendirilme yoluna gidilmiştir.

Yukarıda belirtilen kullanım alanları çerçevesinde Gördüs kazasında da yararlandığını ifade edebileceğimiz ve 1531 yılında Gördüs kazasında toplam 9 adet hâsıl kaydı içinde 335 akçe öşür geliri belirlenen esrar bitkisinin, 1575 tarihli tahrir defterinde 8 adet hâsıl kaydında varlığı tespit edilmektedir. Esrar bitkisinin toplam öşür geliri, yüzyılın ikinci yarısında 70 akçe ile %20,89 oranında azalarak 265 akçeye gerilemiştir.

3.9. Haşhaş (Haşeş)

Kendir ve esrar bitkilerinin benzer başka bir türü olan haşhaş bitkisi de defterlerde müstakil olarak kayıtlara geçmiştir. Bu yüzden çalışmada haşhaş bitkisine ait veriler de ayrıca ele

alınmıştır. Eskiçağlardan günümüze üretimi ve kullanımı devam eden haşhaş, uyuşturucu özelliği ile günümüzde morfin yapımında kullanılan bir bitkidir (Özgen vd. 2017, s. 6). Türk-İslam dünyasında da göz, kulak, burun, diş hastalıkları gibi alanlarda farklı tedavilerde ilaç olması yanında, hayvan yemi olarak da faydalanılan haşhaş, XIX. yüzyılda Osmanlı Devleti'nin en çok ihraç ettiği ürünler arasında yer almıştır. Tıbbi alanlar dışında, yağı da sabun yapımında kullanılmıştır. Anadolu insanı haşhaşa, tatlı ve hamur işlerinde yer verdiği gibi, yapraklarını da salatalarda tüketmiştir (Erol vd. 2019, s. 207, 211). Günümüzde daha çok "Haşhaş" olarak adlandırılan bitki, tahrir defterlerinde "Haşeş" olarak kayıtlı olup, bölgenin kırsal kesimindeki halkın önemli bir kısmı tarafından, bugün hala "Haşeş" şeklinde telaffuz edilmektedir.

Haşhaş, Gördüs kazasında 1531 ve 1575 yıllarında Kuşlu ve Küçükoba köylerinin, hâsılı içinde 17 akçe öşür geliriyle tespit olunmaktadır. Dolayısıyla bölgede haşhaş ticaretinin çok düşük miktarda da olsa, XVI. yüzyılda başladığını söylemek mümkündür. Bu da bölge tarımında var olan ürün yelpazesinin de geliştiğinin bir göstergesidir. Ancak yüzyılın ikinci yarısında da üretim seviyesinde değişme olmaması ticaretinin de stabil kaldığına işaret etmektedir.

3.10. Dut Yaprağı (Berg-i Dut)

İpek sanayinin önemli bir parçası olan ipek böceğinin, en önemli gıda maddesi olan dut yaprağının, Gördüs kazasında XVI. yüzyılda öşre konu olması, bölgede ipek ticaretine katkı sunulduğunun bir göstergesidir. Bununla birlikte kaza dâhilinde ipek üretimine dair kayıtlara tahrir defterlerinde rastlanmaz. Bu da bize kaza genelinde belli miktarda da olsa ipek böceği ve kozasının üretildiğini, ancak bunların kaza içinde değerlendirilmeyip, ipekli kumaşlar üreten yerlere gönderildiğini düşündürmektedir.

Tahrir defterlerine göre 1531 yılında kazada sadece Çam ve Mahmudlu köylerinin ortak yazılan hâsılı içinde 10 akçe öşür bedeliyle görülen dut yaprağı, 1575'te de aynı köylerin hâsıl kaydında, değişmeyen miktarda öşür geliriyle tespit edilmektedir. Dut yaprağının öşür ve üretim yerlerinden hareketle, dut yaprağı üretimi veya ticareti konusunda bölgede herhangi bir değişme veya gelişme olmadığı, yüzyılın ilk yarısındaki durumun, yüzyılın ikinci yarısında da aynen devam ettiğini ifade edilebiliriz.

4. Meyve- Sebze Üretimi

Osmanlı Devleti'nde meyve ve sebze üretimi, tarımsal üretim içinde hububattan sonra ikinci sırada yer bulmuştur (Solak, 2008, s. 220). Benzer yapı Gördüs kazası için de geçerli olup, tahrir defterleri incelendiğinde bu durum teyit edilmektedir. Gördüs kazasında meyve-sebze öşür gelirleri toplamı 1531'de 24461 akçedir. 1575 yılında bu miktarda 23063 Akçelik artış olmuş ve toplam öşür geliri 47524 akçeye yükselmiştir. Artış oranı %94,28 civarındadır. XVI. yüzyılda Gördüs kazasında meyve-sebze öşür gelirleri toplamı, Osmanlı Devleti'nin diğer bölgelerinde olduğu gibi, hububat öşür gelirlerinden sonra ikinci sıradadır (Bkz. Tablo 1). Bu ürünlerin kazada yaygın bir üretiminin bulunması sıralamada üstte yer almasında etkilidir. Gördüs kazasında meyve-sebze öşür gelirlerinin toplamı, timar sistemi içinde 1531 yılında %11,28'lik bir paya sahip iken bu rakam, 1575'te %16,13 oranına yükselmiştir (Bkz. Tablo 10). Başka bir ifadeyle timar sistemi içinde meyve-sebze üretimi, kaza genelinde ağırlığını ve bölgenin gelirleri içindeki payını arttırmıştır. Kazanın öşür gelirleri içindeki payı için ise aynı şeyi söyleyemiyoruz. Çünkü öşür gelirleri payında önemli bir değişim bulunmamaktadır. Nitekim bu pay 1531

yılında %24,80 iken, 1575'te %24,59 oranında gerçekleşmiştir. Buna göre meyve-sebze üretiminin XVI. yüzyıl boyunca Gördüs kazasında önemini korumaya devam ettiğini söylemek mümkündür.

XVI. yüzyılda Gördüs kazasında meyve-sebze grubunda en fazla gelir, üzüme aittir. Bu, sadece sebze ve meyve içinde değil, diğer gruplardaki birçok ürünün de gelirinden daha fazladır. Yüzyılın ikinci yarısında sadece kesik ve incirin öşür gelirleri azalırken, diğer ürünlerin yükselmiştir (Bkz. Tablo 7). Dolayısıyla yüzyılın ikinci yarısında bu grupta yer alan bitkilerin üretiminde genel olarak olumlu bir gelişme olduğunu söyleyebiliriz. Bölgede özellikle üzüm, bostan, armut üretiminin büyük boyutlarda yapıldığı, badem, kiraz ve ığde gibi bir kısım meyvelerin yavaş da olsa kazada ilerleme kaydettiğini ifade etmek mümkündür. Kıymet bazında yüzdeler olarak artış oranı da %447,82 ile en fazla kirazda tespit edilmiştir (Bkz. Tablo 7). Sebze olarak defterlerde yalnızca soğan ve sarımsak üretimine dair kayıtlar yer almakta, başka sebzeler hakkında bilgi verilmemektedir. Tahrir defterlerinde meyve ve sebze ile ilgili olarak doğrudan maktu olarak belirlenen öşür miktarları yazılmış ve ağırlık cinsinden yeterli bilgi verilmemiştir. Dolayısıyla bu grupta yer alan ürünlerin kilogram cinsinden bir hesaplaması yapılamamıştır.

Aşağıda XVI. yüzyılda Gördüs kazasında meyve-sebze üretimiyle ilgili olarak, tahrir defterlerinden elde edilen veriler, sırasıyla ele alınmıştır.

4.1. Üzüm (Bağ)

XVI. yüzyılda kazanın birkaç köyü haricinde neredeyse tamamında bağcılık faaliyetleri yürütülmektedir. 1531 yılında toplamda 20000 Akçelik öşür geliri bulunan bağcılığın 1575'te geliri, 21757 akçe ile %108,75 oranında artarak 41757 akçeye yükselmiştir. Bununla birlikte her iki tahrir defterindeki bağ öşürüne ait kayıtlara, bazen sarımsak, armut veya kesik öşürünün de ilave edildiği görülmektedir. Birçok yerde adı geçen ürünler defterlere müstakil yazılırken bazı yerlerde bağ öşürü ile yazılması, bunlara ait vergi gelirlerinin düşüklüğünden kaynaklanmış olmalıdır. Ancak bunların miktarını tam olarak ayırtırmak mümkün görünmediğinden ve miktarlarının düşük olduğu düşüncesinden de hareketle, bağ öşürü altında bütün olarak yazılma yoluna gidilmiştir. Dolayısıyla bağ öşür geliri miktarlarının belirtilenden biraz daha düşük olduğunu veya içinde çok az da olsa diğer bazı ürünlere ait öşür gelirlerinin bulunduğunu ifade etmemiz gerekir.

XVI. yüzyılda üzüm üretimi kaza genelinde yaygın olmakla birlikte, köylere göre üretim miktarlarının farklılaştığı anlaşılmaktadır. Mesela yıllık öşür geliri 1531 yılında 15 ile 2000 akçe arasında değişirken, 1575'te 19 ile 8000 akçe arasında dağılım göstermiştir (Bkz. Tablo 21- 22).

XVI. yüzyılda Gördüs kazasında üzüm üretiminde arazi veya iklimsel faktörlere bağlı olarak, hâsıl miktarlarında ya da üretim planlamalarında değişimler olduğu belirlenmektedir. Mesela 1531 yılında İdrisler köyünde 15 akçe öşür geliri bulunan üzümün (BOA. TD. 165, s. 244), 1575'te üretimin olmadığı görülür (TK. KKA. TD.115, s. 242 a). Buna göre bölgenin arazi ve iklim yapısına paralel olarak yüzyılın ilk yarısında zaten az olan, başka bir ifadeyle üretiminden pek randıman alınmayan yerlerinde bağcılık faaliyetlerinin durdurulduğunu söylemek de mümkündür.

4.2. Bostan

Osmanlı Devleti'nde kavun, karpuz, salatalık gibi ürünlerden alınan vergiyi ifade için "Bostan" kelimesi kullanılmıştır (Kazıcı, 2005, s. 129). XVI. yüzyılda Gördüs kazasında birkaç

köy haricinde tüm yerleşim birimlerinde üretimi yapılan bostanın, 1531 yılında 1786 akçe öşür geliri bulunurken, bu rakam 1575'te 68 akçe gibi küçük miktarda artarak 1854 akçeye yükselmiştir. Artış oranı %3,80 civarındadır. Her ne kadar artış oranı çok düşük olsa da bostan üretim alanlarının kazanın neredeyse tamamına yayılmış olması, bostan ürünlerinin bölgenin tarım ve buna bağlı olarak ekonomik yapısı içerisinde önemli bir yeri olduğuna işaret etmektedir.

4.3. Kesik

Bahçe bitkilerinin yetiştirildiği yerleri ifade eden "Kesik" kelimesi, Anadolu'nun birçok bölgesinde hala kullanılmaya devam etmektedir. 1531 yılında kaza genelinde kesik öşrü 347 akçe olarak görülürken, 1575'te bu rakam 187 akçeye gerilemiştir. Ancak kesik öşrünün bir kısmının bağ öşrü gibi diğer bazı ürünlerle birlikte defterlere kaydedildiği de görülmektedir. Dolayısıyla burada belirtilen kesik öşrüne ait rakamlar defterlere müstakil olarak yazılanları ifade etmektedir. Dolayısıyla kesik öşrünün burada belirtilenden biraz daha fazla olduğunu söyleyebiliriz.

4.5. Armut

1531 yılında Gördüs kazasının büyük bölümünde üretimi yapılan armudun toplam öşür miktarı 1248 akçedir. 1575'te de birkaç köy haricinde üretilen armut, toplamda 1829 akçe öşür gelirine sahiptir. Yüzyılın ikinci yarısında kaza genelinde armut üretimi 581 akçe ile %46,55 oranında artmıştır. Üzüm ve bostandan sonra kazada üretimi veya öşür geliri en çok olan meyve armuttur.

4.6. Ceviz

1531 yılında Gördüs kazası genelinde, dokuz adet hâsıl kaydında, cevizle ait toplam 185 akçe öşür bedeli mevcuttur. Defterde cevizle ilgili olarak genelde sadece kıymet bedelleri yazılırken, Dutluca köyü hâsılında kile miktarı da kaydedilmiştir (BOA. TD. 165, s. 250). Bu kayda göre cevizin kilesi 10 akçedir. Buradan hareketle 1531'de bölgede üretilen cevizim kilogram cinsinden hesabını yapabilmekteyiz. 1/10 öşür oranına göre bölgede 185 kile ceviz üretimi olduğu görülür. Buna göre bu tarihte Gördüs kazasında 4625 kilogram (4,6 Ton) ceviz hâsılatı gerçekleştiğini ifade edilebiliriz.

1575 yılında ise Gördüs kazasında yine dokuz adet köy hâsılında ceviz öşrüne rastlanırken, bunun toplamı 309 akçeye yükselmiştir. Bu tarihte kazadaki ceviz öşrü geliri 124 akçeyle, %67,02 oranında artış göstermiştir. Ancak 1575 tarihli tahrir defterinde ceviz üretiminde kileye ait herhangi bir kayıt bulunmamaktadır. Bununla birlikte kile fiyatında bir artış öngörme- sek bile, başka bir ifadeyle 1 kile cevizin fiyatı önceki tahrirdeki gibi 10 akçe olduğu kabul edilirse 30,9 kile ceviz öşrü olduğunu söyleyebiliriz. Buna göre kaza genelinde bu tarihte 7725 kilogram (7,7 Ton) ceviz üretimi bulunduğunu ifade edebiliriz. Dolayısıyla yüzyılın ikinci yarısında, kazadaki ceviz üretiminde 3100 kilogram (3,1 Ton) ile %67,02 oranında artış gerçekleştiğini söylemek mümkündür.

4.7. İğde

XVI. yüzyılda Gördüs kazasında az da olsa iğde üretimi yapılmaktadır. 1531 yılında üç adet hâsıl kaydında 18 akçe gibi düşük miktarda öşür geliri bulunan iğdenin, 1575 tarihinde üretim alanının bir miktar genişlediği ve dört adet hâsıl kaydı içinde 30 akçe iğde öşrü bulunduğu görülmektedir. Yüzyılın ikinci yarısında 12 Akçelik artış mevcuttur. Bu da %66,66 oranına

karşılık gelir. Ancak iğdenin öşür gelirinin çok düşük miktarda olduğunu söyleyebiliriz. Bununla birlikte, üretim alanı ve öşür miktarındaki artışa dayanarak, bölgede iğde üretiminin de gelişme eğilimine girdiğini belirtebiliriz.

4.8. Kiraz

XVI. yüzyılda kaza bölgesinde gelişme gösteren meyvelerden biri de kirazdır. 1531'de sadece iki adet hâsıl kaydı içinde 23 akçe öşür bedeliyle tespit edilen kirazın yetiştirildiği alan, 1575 yılında biraz daha genişlemiş ve beş adet bölgeye yayılmış, öşür geliri de 93 akçe artarak 116 akçeye yükselmiştir. Ancak bu rakam içerisinde iki adet hâsıl kaydında ceviz gibi meyveler de bulunmaktadır. Bazı meyvelerin hâsılının düşük miktarda olmasından dolayı defterde kiraz öşürüne dâhil edilmiş olabileceğini söyleyebiliriz. Ancak bunların miktarları da tam olarak tespit edilemediği gerekçesiyle, çalışmada kiraz öşürü içinde bütün olarak ele alınmıştır. Dolayısıyla kiraza ait öşür miktarının belirtilenden biraz daha az olduğunu söylemek gerekir. Kirazın öşür artış oranı %404,34 gibi yüksek bir miktarda olsa bile, kilogram cinsinden total üretim için, aynı durum söz konusu değildir. Bununla birlikte kiraz üretimine ait rakamlar, bölgede kiraz üretiminin, yüzyılın ikinci yarısında artış eğiliminde olduğunu göstergesidir. Kiraz üretimi günümüzde bölgede hala devam etmektedir. Dolayısıyla bugün de bölgede devam eden kiraz üretiminin temellerinin XVI. yüzyılda gelişme trendi içine girdiğini söyleyebiliriz. Şunu da belirtmekte fayda vardır ki Gördüs kazasında kiraz üretimi yapılan alanlar genişlemekle birlikte, belli bölgelerde daha da yoğunlaşmıştır. Mesela 1575 yılında Deli Demürçiler köyünde 3, İdrisler köyünde 4 Akçelik kiraz öşürü hâsılı bulunurken, bu gelirin sadece Börüz köyünde 65 akçe olması bunun açık göstergesidir. Bunda belli bölgelerin, kiraz yetiştiriciliğinde arazi ve iklim yapısı bakımından uygunluğunun etkisi göz ardı edilmemelidir. Bu tür coğrafi etmenler, geçmişte olduğu gibi bugün de üretimi etkileyen faktörler olarak, bölgede ve ülkemizde etkisini sürdürmektedir. Günümüzde yapılacak olan tarım politikalarında geçmişte Gördüs bölgesindeki hasılatın çok veya az olduğu yerler ekseninde hareket edilmesinin faydalı olacağı kanaatindeyiz.

4.9. Badem

1531 yılında kazada sadece Öztemür köyünde 40 akçe öşür geliriyle tespit edilen badem, 1575'te adı geçen köye ilaveten Melek Paşa isimli başka bir köyde daha yetiştirilmeye başlanmıştır. Yüzyılın ikinci yarısında bademin kaza genelinde öşür geliri de 45 akçe ile %112,5 oranında artarak 85 akçeye ulaşmıştır. Bu oran yüksek olarak görülmekle birlikte, üretim miktarı açısından düşük bir seviyedir. Ancak bu durum, badem üreticiliğinin de bölgede XVI. yüzyılın ikinci yarısında gelişmeye başladığını göstermesi açısından önemlidir. 1575'te Öztemür Köyünde badem üretimi gerilemiş, buna karşılık Melek Paşa Köyündeki üretim ise gelişme kaydetmiştir.

4.10. İncir

XVI. yüzyılda Gördüs kazasında üretilen meyvelerden biri de incirdir. Sadece bir hâsıl kaydı içinde tespit edilen incirin üretim miktarı oldukça düşük seviyededir. 1531 yılında sadece 10 akçe öşür geliri bulunan incirin, 1575'te öşür miktarının biraz gerilediği ve 8 akçeye düştüğü görülür. Muhakkak ki öşre konu olan incir haricinde bölgede bir miktar daha ticarete, dolayısıyla vergiye konu olmayan incir hâsılının gerçekleştiğini ifade edebiliriz. XVI. yüzyılda Gördüs kazasında incir üretimi düşük seviyede de olsa, bölgede bu meyvenin üretimine başlandığı ve

ticaret içinde yer bulduğunu görüyoruz. Ayrıca az da olsa incir üretiminin yapılması veya ticarete konu olması, kazadaki tarımsal üretim çeşitliliğinin artmasına da vesile olmuş, ürün zenginliğine katkı sunmuştur.

4.11. Soğan (Piyaz) ve Sarımsak (Sir)

Tahrir defterlerine göre XVI. yüzyılda Gördüs kazasında vergiye konu olan sebze içinde soğan ve sarımsak tespit edilmekte, üretim alanının da kazanın yarısından fazla bölgesine yayıldığı anlaşılmaktadır. Ancak çoğu kayıta sarımsağın, soğan başlığı altında ele alındığı görülür. 1531 Tarihli defterde bir (BOA. TD. 165, s. 249), 1575 tarihli defterde ise iki adet kayıta (TK. KKA. TD. 115, s. 226 b, 242 a) soğan tohumu ile birlikte yazıldığı tespit edilmiştir. Gördüs kazası genelinde 1531'de toplamda 804 akçe soğan, soğan tohumu ve sarımsak öşrü bulunurken bu rakam, 1575'te 1339 akçeye yükselmiştir. 1575 Yılında kazanın soğan ve sarımsağa ait toplam gelirinde, önceki tahrire göre 535 akçe ile %66,54 oranında artış bulunmaktadır. 1531 Tarihli tahrir defterine göre soğanın 1 müdü 400 (BOA. TD. 165, s. 248), 1 kilesi ise 5 akçedir (BOA. TD. 165, s. 211). Soğan, sarımsak üretimi bir bütün olarak ele alındığında kaza genelinde yaklaşık olarak 160 kile soğan öşrü olduğu, buna göre toplamda 1600 kile üretim gerçekleştiğini söylemek mümkündür. 1 kilenin 25 kg. civarında olduğu düşünülürse, bu tarihte kazada toplamda 40 ton soğan ve sarımsak üretiminin gerçekleştiğini söylemek mümkündür. 1575 tarihli tahrir defterinde ise soğan ve sarımsak üretiminde müd veya kile cinsinden herhangi bir kayıt mevcut değildir.

5. Diğer:

XVI. yüzyılda Gördüs kazasında yürütülen tarımsal faaliyetlerin daha iyi anlaşılabilmesi adına çalışmada, tarımsal ürünler yanında, bu ürünlerin işlenmesi, pazarlanması gibi süreçler ile kaza ekonomisi içindeki paylarının, başka bir ifadeyle, ağırlıklarının net bir şekilde ortaya konulabilmesi için, timar sistemine de kısaca değinmenin faydalı olacağı kanaati tarafımızda hâsıl olmuştur. Bu bağlamda bölgede XVI. yüzyılda mevcut değirmenler, haftalık pazar, timar sistemi ve timar sistemi içinde değerlendirilen arıcılık çalışmalarına da kısaca yer verilmiştir. Aşağıda bunlar hakkında tahrir defterlerinden elde edilen bilgiler sırasıyla ele alınmıştır.

5.1. Değirmenler (Asiyab)

Gördüs kazasının tarımsal faaliyetlerine bağlı olarak bahsedilmesi gereken bir husus değirmenlerdir. XVI. yüzyılda Gördüs kazasındaki asiyab yani su değirmenlerinin (Devellioğlu, 1996, s. 44) bulunduğu köyler, değirmen adetleri, taş sayıları, yıllık vergi gelirleri ve buna bağlı olarak da yıllık çalışma sürelerini tahrir defterlerinden takip edebiliyoruz. Bölgede üretilen hububat bitkileri başta olmak üzere, çeşitli zirai ürünlerin yine kaza dâhilinde yer alan bu değirmenlerde işlendiğini söyleyebiliriz. Bunun yanında su veya hayvan gücüyle çalışıp, bazı sınaî bitkilerin yağının çıkarılması, çeltiğin kabuğundan ayrılmasında kullanılan, çalışma süresine göre aylık 5 akçe vergisi bulunan ve "Ding" olarak adlandırılan değirmenler de (Emecen, 1989, s. 259, 260) bölgede mevcuttur.

Tahrir defterlerindeki kayıtlara göre 1531'de Gördüs kazasındaki farklı köylerde toplamda 45 adet değirmen, üç, altı ve on iki aylık dönemler halinde çalışmaktadır. Bunların sahip olduğu taşı (bab) sayısının da bütün değirmenlerde aynı olmayıp, genelde 1 ile 2 arasında değişkenlik gösterdiği, toplamda da 62'yi bulduğu tespit edilmektedir. Tüm bu değirmenlerden elde edilen yıllık vergi de yekûn 2355 akçeden oluşmaktadır (Bkz. Tablo 8).

Gördüs kazasında 1575 yılında da yine üç aydan on iki aya kadar farklı çalışma süreleri olan 44 adet su değirmeni mevcuttur. Bunların toplam değirmen taşı sayısı 71 adet olup yıllık vergi gelirleri de 2292 akçedir (Bkz. Tablo 9).

Görüldüğü üzere yüzyılın ikinci yarısında değirmen sayısı 1 adet azalmakla birlikte değirmen taşı sayısı artmıştır. Ancak bu tarihte değirmenlerden elde edilen yıllık vergi geliri miktarında 63 Akçelik azalma bulunduğu göze çarpar. Bundaki temel sebep, harap olan değirmen sayılarıdır. Nitekim 1531'de harap değirmenlerdeki taş (bab) sayısı 6 iken 1575 yılında bu rakam 9 adede yükselmiştir. Başka bir ifadeyle 1575'te kaza genelindeki değirmen taşı sayısı listesinde olmakla birlikte, harap olduğu için çalışmayan değirmenler ve bunlara ait taşların sayısı 3 adet artmıştır. Dolayısıyla taş sayısı fazla görünse de faal olan değirmen taşı sayısı daha azdır. 1575'te bölgedeki su değirmenlerinden elde edilen gelirden %2,67 oranında azalma söz konusudur. Bu bilgilere göre bölgedeki değirmen sayısının yüzyılın ikinci yarısında da mevcudiyetini büyük oranda sürdürdüğünü söyleyebiliriz. Dolayısıyla XVI. yüzyılda Gördüs kazasında hâsılatı yapılan ürünlerin öğütülmesi, kabuklarından ayrılması gibi işlemler için gerekli olan su değirmenlerinin, ihtiyaç kadar yapılıp, zaman içinde yaşatıldığını ifade edebiliriz. Su değirmenleri bölgede sınırlı da olsa günümüzde de mevcuttur.

5.2. Pazar:

XVI. yüzyılda Gördüs şehrinde bir pazar kurulmakta ve aktif olarak faaliyetini yürütmektedir (BOA. TD. 165, s. 206; TK. KKA. TD. 115, s. 212 b). Osmanlı çiftçisi ürettiği ürünlerden kendi ihtiyacını ayırdıktan sonra, kalan kısmını nakde çevirmek ve ihtiyacı olan ürünleri almak için, pazara gelerek mahsulünü burada satmıştır (Pamuk, 2005, s. 39). Haftalık pazarlar, bölgesel ekonomi içinde geçmişten günümüze önemli bir role sahiptir. Gerek timarlı sipahiler gerekse reaya, bu pazarlarda sahip olduğu tarımsal ürünleri pazarlama imkânı bulmuştur. Nitekim timarlı sipahilerin aynı olarak aldıkları öşürler yanında, reaya da yetiştirdiği ürünlerinden kendi ihtiyacı kadarını ayırıp, kalan kısmının satışını yapmak zorundaydı. Ancak öncelikle miri ürünlerin satışı yapılır, sonrasında zaimler, timar sahipleri, vakıf zabitleri ve reaya satış için ürünlerini pazara getirirdi (Emecen, 1989, s. 250). İnsanlar, kendi ürettiği ürünleri pazarlarda satma ve ihtiyacı olan ürünleri de satın alma imkânı bulmuştur. Pazarlar bu yönüyle bir anlamda değiş-tokuş yerleridir. Dolayısıyla kaza bölgesindeki birçok üründe olduğu gibi tarımsal ürünlerin de pazarlanma ihtiyacı, zirai ekonomi içinde pazarların da yer bulmasını sağlamıştır. Devletin tarımsal üretime dayalı olarak tahsil ettiği öşür gibi vergiler haricinde, pazarlarda "Bac-ı Bazar" gibi ekstra vergiler de aldığı görülür. Bunlardan biri olan "Bac-ı Bazar", pazarlarda satışı yapılan mallardan alınan vergi olup (Kazıcı, 2005, s. 169), "Bac" kelimesi Farsça kökenlidir (Yeniçeri, 1991, s. 411). Haftalık pazarlar, aynı zamanda Osmanlı Sultanlarının emirlerinin halka duyurulduğu yerlerdir. Bu yönüyle siyasi bir içeriğe sahip olduğunu da söyleyebiliriz (Erdoğan, 1999, 2).

5.3. Arıcılık

XVI. yüzyılda Gördüs kazası köylerinin yarısından fazlasında arıcılık faaliyetlerinin de yürütüldüğü tahrir defterlerinde açıkça görülür. Bölgenin tarımsal üretimi içinde olmasa da dolaylı olarak bölgedeki bitkilerden, başta meyve ağaçları olmak üzere bazı tarımsal ürünlerden, arıların bal ürettiği söylenebilir. Buna göre bölgede çiftçilerin yapmış olduğu tarımın adeta bir yan ürün olarak ifade edebileceğimiz bal üretimi, bölge ekonomisinin gelişmesine katkı sunmuştur. Dolayısıyla burada arıcılık hakkında kısa bir bilgi vermenin, bölge tarımının daha iyi anlaşılabilmesine katkı sunacağı düşünülmüştür. 1531 yılında kaza genelinde 798 Akçelik bal

öşürü bulunurken, bu rakam 1575'te 14 akçe azalarak 784 akçeye gerilemiştir. Buna göre bal üretiminde yaklaşık %1,75 oranında düşme olduğunu söylemek mümkündür. Bu cüzi azalmanın bölgede meydana gelen kuraklık, hava sıcaklıkları, yağış gibi iklimsel olumsuzluklara bağlı olduğunu ifade edebiliriz. Osmanlı Devleti'nde kovan başına iki akçe vergi alındığı düşünülürse (Öztürk, 2019, s.39), kazada 1531'de 399, 1575'te ise 392 adet arı kovanı bulunduğunu da söyleyebiliriz.

5.4. Timar Sistemi

XVI. yüzyılda Gördüs kazasında timar sisteminin yaygın olarak uygulandığı, tahrir defterlerinde açıkça görülmektedir. Bu dönemde Gördüs kazasında üretimi yapılan ve yukarıda bahsedilen tarımsal ürünlerin, timar sistemi içindeki paylarının belirtilmesi, ürünlerin bölge ekonomisi içindeki yerlerini anlamak bakımından faydalı olacaktır. Dolayısıyla bu kısımda XVI. yüzyılda Gördüs kazasında uygulanan timar sistemi hakkında, tahrir defterleri ışığında bilgiler verilmiştir. Gördüs kazasında timar sistemi içinde 1531 yılında Gördüs nefsi ve 62 adet köy ve çevresinde üretim yapılırken, toplam gelir miktarı 216835,5 akçe olarak gerçekleşmiştir (Bkz. Tablo 11). 1575'te ise kaza genelinde Gördüs şehri ve 60 adet köyde, dirliklerden elde edilen gelir 77676,5 akçe artarak, 294512 akçeye yükselmiştir. Buna göre kazanın timar sistemi gelirlerinde %35,82 Akçelik bir artış olduğu anlaşılmaktadır (Bkz. Tablo 12).

1531 yılında Gördüs kazasında öşür gelirleri toplamı 98621,5 akçedir. Buna göre öşürlerin timar sistemi içindeki payı %45,48 olarak gerçekleşmiştir. 1575'te ise kazadaki öşür gelirleri toplamı 94615,5 akçe artarak 193237 akçeye yükselmiştir. Dolayısıyla 1575'te kazada öşür gelirlerinde %95,93 oranında artış söz konusudur (Bkz. Tablo 10). Başka bir ifadeyle kazanın öşür gelirlerinde yaklaşık iki katlık bir artış olmuştur. Öşür gelirlerinin timar sistemi içindeki payı da bu tarihte artmış ve %65,61 oranına yükselerek tüm timar gelirlerinin yarısının üzerinde bir rakama ulaşmıştır. Bu da bize, tarımsal üretimin yüzyılın ikinci yarısında bölge ekonomisi içindeki ağırlığını önemli oranda arttırdığını göstermektedir. Öşür gelirleri içinde en büyük pay hububata aittir. Nitekim bu payın oranı 1531'de %67,40 iken, 1575'te %68,09'a yükselmiştir. Buna göre kazadaki tarımsal üretimin ağırlık noktasının hububat olduğu anlaşılır. Timar sisteminde öşür gelirleri içindeki pay oranlarının büyüklüğü konusunda hububatı sırasıyla meyve-sebze, sanayi bitkileri ve bakliyat öşür gelirleri takip etmiştir.

Sonuç

Eskiçağlardan günümüze kadar çeşitli toplulukların yaşadığı bölge olan Gördüs ve çevresinde, XVI. yüzyılda yoğun tarımsal faaliyetlerin olduğu görülmekte, hatta bölge ekonomisinin temelini tarım olduğu tahrir defterlerinden anlaşılmaktadır. Bu dönemde Gördüs kazasında üretimi yapılan tarımsal ürünler hububat, bakliyat, sanayi bitkileri ve meyve-sebze olarak dört gurup halinde sıralanabilir. XVI. yüzyılda üretim miktarının da fazlalığına bağlı olarak, bölgede öşür getirisi bakımından hububat büyük bir farkla ilk sırada yer almış, onu sırasıyla meyve-sebze, sanayi bitkileri ve bakliyat öşürleri takip etmiştir. Bölgede uygulanan timar sistemi içinde öşür gelirleri 1531'de yaklaşık %45,48'lik bir orana sahipken, 1575'te bu oran %65,61 gibi önemli bir orana yükselmiştir. Başka bir ifadeyle yüzyılın ikinci yarısında Gördüs kazasının ekonomik gelirinin yarısından fazlası tarımsal ürünlerden elde edilmiştir. Öşür gelirlerinde akçe cinsinden artışta yine hububat 65113,5 akçe ile ilk sırada yer alırken, sanayi bitkileri, bakliyat ve meyve-sebze öşür gelirleri de onun ardından gelmiştir. Yüzdeler olarak bakıldığında ise

sanayi bitkileri öşrü %135 civarında artışla ilk sırayı almış, onu bakliyat, hububat ve meyve-sebze öşürleri takip etmiştir.

Kazada üretilen hububat ürünleri kilogram cinsinden ele alındığında buğday ve arpanın çok önde olduğu görülür. Nitekim 1531 yılında bölgede yaklaşık 1051, 1575'te ise 1594 ton buğday üretimi gerçekleşirken, bu rakam arpa için yüzyılın ilk yarısında 723, ikinci yarısında ise 1196 ton olarak tespit edilmiştir. 1575'te artış oranı yüzdeler bazda en fazla %318,16 civarında darı üretiminde gerçekleşmiştir. Burçak ise %17,26 artış oranıyla en son sırada yer almıştır. Bakliyat ürünlerinde ise kilogram bazında en çok artış gösteren ürün nohuttur. Ancak yüzdeler bazda en fazla artış oranı %227,27 ile börülce de olmuştur. Ancak belirtmek gerekir ki kilogram veya ton artış oranı ile yüzdeler artış oranı karıştırılmamalıdır. Mesela yüzyılın ikinci yarısında burçak üretimi yaklaşık 159 ton iken yüzdeler artış oranı %17, yulaf üretiminin ton bazında artış miktarı 70 ton, yüzdeler bazda artış oranı ise %66 civarında gerçekleşmiştir.

Hububat ve bakliyat ürünlerinin müd veya kile kıymetlerine bakıldığında 1575 yılında %20 ile %33,3 arasında fiyat artışları olduğu gözlenir. Bu ürünlerin kıymet bedellerindeki artış oranı %20 ile en düşük arpada olurken, %33,33 ile en fazla yulafta meydana gelmiştir. Bakliyat ürünlerinin tümünde fiyat artışları sabit bir şekilde %20 oranında gerçekleşmiştir.

XVI. yüzyılda Gördüs kazasında sanayi bitkileri içinde pamuk üretimi, gelir bakımından ilk sırada yer alır. Onun ardından boyalık bitkiler gelir. Pamuk ve boyalık bitkiler, kazada sanayi bitkileri içinde en fazla hâsılatı olan ürünler olup, gelir bakımından diğerlerinin açık ara önündedir. Mesela 1575'te gelir miktarı pamukta 4795, boyalık bitkilerde 2964 akçe olarak gerçekleşirken, buna en yakın getirisi olan ürün, 320 akçeyle keten olmuştur. Başka bir ifadeyle kaza genelinde pamuktan boyalık bitkiye, ketenden susam, haşhaş, kendir, sumak, palamut ve dut yaprağına kadar geniş yelpazeli bir üretim söz konusu mevcut olmakla birlikte, pamuk ve boyalık bitkiler bunların içinde ön sırada yer tutar. Nitekim sanayi bitkilerinin tüm öşür gelirleri içinde, pamuk tek başına %50'nin üzerinde bir paya sahiptir. Boyalık bitkilerin öşür gelirleri toplamı da %30'un üzerinde pay oranına ulaşmıştır. Diğer ürünlerin gelirlerinin toplamı yalnızca %25 civarında bir paya sahip olup pay oranları 1531'de %0,23 ile %8,26, 1575'te ise %0,10 ile %3,55 arasında değişim göstermiştir.

Meyvecilikte, yetiştirildiği alan, miktar ve gelir bakımından en fazla yer bulan ürün üzumdür. XVI. yüzyılda kazanın neredeyse tamamında üzüm üretimi yapıldığını söylemek yanlış olmaz. Üzüm üretimi veya bağcılık birkaç köy haricinde kazanın bütününe yayılmıştır. XVI. yüzyılda Gördüs kazasında meyve ve sebze üretiminden elde edilen gelir içinde üzümün payı %80'nin üzerindedir. En düşük pay ise incir öşürüne aittir. Yüzyılın ikinci yarısında meyve-sebze grubu içinde yer alan sadece incir ve keşiğin öşür gelirlerinde düşme görülürken, diğer tüm ürünlerde artış olmuştur. 1575 yılında üzüm öşür geliri 21757 akçe ile bu grupta en fazla artışı gösterirken, yüzdeler bazda incir yaklaşık %447'lik öşür gelir artış oranı ile ilk sıraya yerleşmiştir. Meyve-sebze grubundaki tüm ürünlerin öşür gelirlerinde %94,28 oranında artış bulunduğu da yapılan tespitler arasındadır.

Öşre konu olan meyveler haricinde şahısların bahçelerinde ticaretini yapmadıkları sadece kendilerinin tükettiği incir, badem, ceviz gibi meyvelerin de olduğu bunların ticarete konu olmadığı için defter kayıtlarına girmediği de ihtimal dâhilindedir. Osmanlı Devleti ticarete konu olmayan ürünlerden vergi tahsilâtı yapmamıştır. Dolayısıyla burada tahrir defterlerine dayalı

olarak verdiğimiz rakamlar haricinde de düşük seviyelerde de olsa, bölgede bir miktar daha üretimin olduğunu söylemek mümkündür.

XVI. yüzyılda zeytin gibi bazı ürünlerin bölgede henüz üretiminin olmadığı, ancak zeytin-cilik faaliyetlerinin günümüzde bölgede yaygın olarak yürütülmesinden hareketle, sonraki yüzyıllarda Gördüs kazası ve çevresinde zeytin üretimine başlandığını ifade edebiliriz. Haşhaş gibi bazı ürünlerin de bölgede yüzyılın ikinci yarısında üretiminin veya ticari faaliyetinin başladığı da gözlenmiştir.

XVI. yüzyılda Gördüs kazasında üretimi yapılan hububat ürünlerinde kişi başına düşen miktarlara göre bir sıralama yapıldığında, buğday yüzyılın ilk yarısında yaklaşık 100 kilogram, 1575'te de 133 kilogram ile açık ara birinci sırada yer almıştır. Arpa da buğdayın arkasından gelmekte ve kişi başına düşen miktar bakımından 1531'de 69, 1575'te de 100 kilogram ile diğer ürünlerin oldukça ilerisinde gözükmektedir. Bunların ardından burçak, çavdar, darı ve yulaf gelirken, 1575 yılında darının bölgedeki üretim artışına da paralel olarak, darı üretiminin kişi başına düşen miktarı da yaklaşık dört kat artarak beşinci sıradan, üçüncü sıraya yükselme göstermiştir. Hububat ürünleri arasında kilogram cinsinden kişi başına düşen ürün miktarlarında gerileme görülmezken, bakliyat içinde ise sadece nohutta bir miktar azalma tespit edilmiştir. Bakliyat ürünlerinde yüzyılın ilk ve ikinci yarısında nohut, kişi başına düşen miktar bakımından ilk sırada olup, diğer bakliyat ürünlerine nazaran önde yer almıştır. Bununla birlikte 1575 yılında kazada nohut üretimindeki azalmayla birlikte, kişi başına düşen nohut oranında da 1,3 kilogramlık gerileme olmuştur. Kişi başına düşen miktar bakımından en fazla artış gösteren ürün de darıdır. Nitekim yüzyılın ilk yarısında kişi başına düşen miktar 4,78 kilogram iken, bu rakam 1575'te 17,52 kilograma yükselmiştir. Artış oranı %266 civarındadır. Hububat ürünleri içinde buğday ve arpa, bakliyat ürünleri içinde ise nohut, bölge halkının en çok rağbet ettiği ürünler sıralamasında önde yer almıştır. Yüzyılın ikinci yarısında darı, kişi başına düşen miktar bakımından her ne kadar buğday ve arpanın çok gerisinde olsa da diğer hububat ve bakliyat ürünlerini geride bırakarak üçüncü sıraya yerleşmiştir. Genel olarak bakıldığında bölgede yetiştirilen hububat ve bakliyat ürünlerinin bölge halkının ihtiyaçlarını karşılayabilecek düzeyde olduğunu söylemek mümkündür.

Yüzyılın ikinci yarısında bazı ürünlerin üretim miktarlarında artışlar bulunduğu gibi düşmeler olduğu da tespit edilmektedir. Bunda olumlu veya olumsuz iklim koşulları etkili olabileceği gibi, bazı ürünlere talebin artması veya azalmasının da etkili olduğunu söyleyebiliriz. Mesela 1531 yılında İdrisler Köyünde üretiminin olduğunu gördüğümüz üzümün, yüzyılın ikinci yarısında adı geçen köyde hâsılâtının olmadığı belirlenmektedir. Bunun tersi olarak da 1531'de Olgar ve Kara Belenlü köylerinin deftere ortak yazılan hâsılâtında üzüm üretiminin bulunmadığı anlaşılırken, yüzyılın ikinci yarısında 1575 yılında üzüm yetiştirildiği ve yıllık 19 akçe öşür geliri elde edildiği görülmektedir. Armudlu köyünde 1531'de 225 akçe öşür geliri bulunan üzümün 1575'te üretiminin azaldığı ve öşür gelirin 190 akçeye düştüğü, bununla birlikte Delü Demür-ciler köyünde 1531'de 120 akçe olan üzüm öşür gelirin, 1575 yılında 531 akçeye yükseldiği tespit edilmektedir. Buna göre aynı kaza içinde çeşitli mevkilerde bile üretim rakamlarında değişimlerin bulunmasının yukarıda belirttiğimiz nedenlerle doğru orantılı görüldüğünü ifade edebiliriz. Dolayısıyla günümüzde de bu gibi nedenlerin üzerinde durularak, bölgede üretiminin daha rantıbil hale getirilebilmesi adına, birtakım adımların atılmasının da sağlanabileceğini

burada ifade edebiliriz. Mesela XVI. yüzyılda bölgede pamuk üretimi mevcut iken, bugün bulunmuyor olması üzerinde düşünülebilir ve birtakım planlamalarla geçmişteki yapı da göz önünde bulundurularak ekonomik adımlar atılabilir, finansal anlamda bölgenin canlanması veya gelişimine katkı sağlanabilir. XVI. yüzyılda canlı bir tarımsal faaliyetin bulunduğu Gördüs ve çevresinin, Osmanlı Devleti'nin genel yapısı içindeki tarımsal faaliyetlerin küçük bir minyatürü olduğunu söyleyebiliriz. Bu anlamda makaleyle, Gördüs kazası bağlamında, Osmanlı Devleti'nin tarımsal yapı ve potansiyeline ışık tutulabilme imkânının da olduğunu ifade etmek mümkündür.

Kısaltmalar

Bil. Bilimler; Bkz. Bakınız; DİA. Diyanet İslam Ansiklopedisi; Kg. Kilogram; Nd. Nam-ı diğer; TD. Tahrir Defteri; TDV. Türkiye Diyanet Vakfı; TTK. Türk Tarih Kurumu; Ü. Üniversite; Vd. Ve Diğerleri.

KAYNAKÇA

- ADAMAZ, K. (2018). "XVI. Yüzyılda Gördüs Kazasında İskân". *Sosyal Bilimlerde Eğitim Araştırmaları*, (Ed. G. Selçuk-E. Atalmış). Mauritius: Lap Lambert Academic Publishing: 114-132.
- AFYONCU, E. (2003). "Türkiye'de Tahrir Defterlerine Dayalı Olarak Hazırlanmış Çalışmalar Hakkında Bazı Görüşler". *Türkiye Araştırmaları Literatür Dergisi*. I/1: 267-286.
- AKDAĞ, M. (1995). *Türkiye'nin İktisadi ve İctimai Tarihi (1453-1559)*. C.1-2. İstanbul: Cem Yayınevi.
- ARIKAN, Z. (1998). *XV- XVI. Yüzyıllarda Hamit Sancağı*. İzmir: Ege Ü. Edebiyat Fakültesi Yayını.
- BAYTOP, T. (1995). "Esrar". *TDV. İslam Ansiklopedisi*. XI: 431,432.
- BRAUDEL, F. (1989). *Akdeniz ve Akdeniz Dünyası*. C.1. (Çev. M. Ali Kılıçbay,). İstanbul: Eren Yayıncılık.
- CANATAR, M. (1998). "Osmanlılarda Bitkisel Boya Sanayii ve Boyahaneler Üzerine". *Osmanlı Araştırmaları*. 18: 89-104.
- ÇERÇİ, F. (2000). *Gelibolulu Mustafa Ali ve Kühü'l - Ahbar'ında II. Selim, III. Murat ve III. Mehmet Devirleri*. C. 1. Kayseri: Erciyes Üniversitesi Yayınları.
- ÇİÇEK, İ. (1998). *Gördesli Mücahide Makbule ve Silah Arkadaşları*. Salihli: Salihli Belediyesi Yayını.
- DEMİR, M. (2022). "16. Yüzyılda Osmanlı Devleti'nde Zirai Üretimi Etkileyen Faktörler Üzerine Bir Değerlendirme". *SUTAD*, 55: 297-325.
- DEVELLİOĞLU, F. (1996). *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lügat*. (13. Baskı). Ankara: Aydın Kitabevi Yayını.
- EMECEN, F. M. (1989). *XVI. Asırda Manisa Kazası*. Ankara: TTK. Yayını.
- ERDOĞRU, M. A. (1999). *Ondokuzuncu Yüzyılda Osmanlı İmparatorluğunda Hafta Pazarları ve Panayırılar*. İzmir: Ege Ü. Edebiyat Fakültesi Yayını.

- EROL, A. F. - Y. ERMAN (2019). "Haşhaş Bitkisinin Anadolu Kültüründeki Yeri ve İzleri". *Milli Folklor*. XVI/124: 202-212.
- ETİKAN, S. (2011). "Doğal Boya Geleneğinin Türk Halı Sanatında Yeri ve Önemi Üzerine Bir Değerlendirme". *Türk Sanatları Araştırmaları Dergisi*. I/1: 11-16.
- GENÇ, S. (2004). "XVIII. Yüzyılda Karesi Sancağı'nda Hububat Kaçakçılığı". *Uludağ Ü. Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*. 7: 49-60.
- GİZLENCİ, Ş. vd. (2019). *Kenevir Tarımı*. Samsun: Karadeniz Tarımsal Araştırma Enstitüsü Müdürlüğü Yayını.
- GÖKÇEN, İ. (1945). *XVI. ve XVII. Yüzyıl Vesikalarına Göre Manisa'da Deri Sanatları Tarihi üzerinde Bir Araştırma*. İstanbul: Manisa Halkevi Yayını.
- GÖKMEN, E. (2007). *Tanzimattan II. Meşrutiyet'e Demirci Kazası*. İzmir:Demirci Belediyesi Kültür Yayınları I.
- GÜÇER, L. (1964). *XVI-XVII. Asırlarda Osmanlı İmparatorluğunda Hububat Meselesi ve Hububat-tan Alınan Vergiler*. İstanbul: İÜ. İktisat Fakültesi Yayını.
- GÜNDÜZ, A. (2008). "XVI. Yüzyılın İkinci Yarısında Amik Nahiyesi (1550-1584)". *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*. V/10: 233-256.
- HİNZ, W. (1990). *İslam'da Ölçü Sistemleri*. (Çev. Acar Sevim). İstanbul: MÜ. Edebiyat Fakültesi Yayını.
- İNALCIK, H. (1987). *Hicri 835 Tarihli Suret-İ Defter-İ Sancak-İ Arvanid*. (2. Baskı). Ankara: TTK. Yayını.
- İNALCIK, H. (2008). "Osmanlı'da İstatistik Metodu Kullanıldı mı: Tahrir Sistemi". *Doğu Batı Makaleler*. II: 281-323.
- KALLEK, C. (2020). "Müd". *TDV. İslam Ansiklopedisi*. XXXI: 455-457.
- KALLEK, C. (2022). "Kile". *TDV. İslam Ansiklopedisi*. XXV: 567-570.
- KARABOĞA, D. V. (2011). "XV-XVI. Yüzyıllarda Osmanlı Devleti'nde Hububat ve Bakliyat Üretimi ve Umumi Dağılımları". *SBArd*. 17: 9-26.
- KARACA, B.- D. V KARABOĞA (2017). "XVI. Yüzyılda Diyarbekir Eyaleti'nde Sınaî Bitkileri Üretimi". *Alinteri*. I/1: 17 - 33.
- KAZICI, Z. (2005). *Osmanlılarda Vergi Sistemi*. İstanbul: Bilge Yayıncılık.
- KIZILTAN, ÖZDEMİR, A. (2008). "Osmanlı Vergi Düzeninde Temettuat Uygulamaları Üzerine Bir Değerlendirme". *Dumlupınar Ü. Sosyal Bil. Dergisi*. 20: 57-66.
- ÖZ, M. (1991). "Tahrir Defterlerinin Osmanlı Tarihi Araştırmalarında Kullanılması Hakkında Bazı Düşünceler". *Vakıflar Dergisi*. 22: 429-439.
- ÖZGEN, Y. vd. (2017). "Türkiye Açısından Önemli Bitki Haşhaşın Önemi ve Tarımı". *Ziraat Mühendisliği*. 364: 4-8.
- ÖZTÜRK, M. (2019). "Osmanlı Devleti'nde Hayvancılığın İktisadi Boyutu". *Mustafa Kemal Ü. Tarih Bölümü Dergisi*. I/1:28-44.

- PAMUK, Ş. (2005). *Osmanlı-Türkiye İktisadi Tarihi 1500-1914*. İstanbul: İletişim Yayını.
- PEKŞEN, E. C. ARTIK (2005). "Antibesinsel Maddeler ve Yemeklik Tane Baklagillerin Besleyici Değerleri". *OMÜ Ziraat Fakültesi Dergisi*. XX/2: 110-120.
- SOLAK, İ. (2008). "Osmanlı İmparatorluğu Döneminde Anadolu'da Meyve ve Sebze Üretimi". *Selçuk Ü. Türkiyat Araştırmaları Dergisi*. 24: 217-251.
- ŞAHİN, G.- B. YILDIZ (2022). "Türkiye'de Keten Üretimi Ve Karakteristik Keten Dokumalarının Durumu". *Erciyes Akademi*. XXXVI/1: 169-185.
- ÜNAL, M. A. (1998). *Osmanlı Müesseseleri Tarihi*. (2. Baskı). Isparta: Kardelen Kitabevi.
- TAŞ, K. Z. (2020). "Osmanlı Çeltik Üretim Sahası Olarak Konrapa ya da Osmanlı Sarayının Nadi-desi Konuralp Pirinci". *Balıkesir Ü. Sosyal Bil. Dergisi*, XXIII/44: 1253-1268.
- TAŞTEMİR, M. (2003). Karadeniz Bölgesinde Kendir-Keten Üretimi ve Kullanım Alanları (XV. Yüzyıl Sonu XVII. Yüzyıl İlk Yarısı). *Türk Kültürü İncelemeleri Dergisi*. 8: 1-24.
- YENİÇERİ, C. (1991). "Bac". *TDV. İslam Ansiklopedisi*. IV: 411-413.
- YURDOĞLU, Z. (1993). *Gördes Tarihi*. İzmir: Gördes Belediyesi Yayını.

Arşiv Belgeleri

- Cumhurbaşkanlığı Osmanlı Arşivi (BOA), Tahrir Defteri (TD): 165.
- Tapu Kadastro Genel Müdürlüğü Kuyud-ı Kadime Arşivi (TK.KKA) Tahrir Defteri (TD):115.

EXTENDED ABSTRACT

Gördüs and its surroundings, located in the Western Anatolia region where various civilizations have ruled since ancient times, came under Turkish rule with the Saruhanoğulları Principality. Afterwards, it was turned into a district in the Saruhan Sanjak within the classical provincial organization of the Ottoman Empire. Today, it continues to exist as a district of Manisa province. The main sources of the study are the register books dated 1531, numbered 165 in the Presidential State Archives Directorate Archive (BOA.) and numbered 115 in the Kuyud-ı Kadime Archives of the General Directorate of Land Registry and Cadastre (TK. KKA.). The subject of the study covers agricultural activities in Gördüs District in the 16th century. This issue has not been researched before and is discussed in detail for the first time by us.

We can evaluate the agricultural products produced in Gördüs District in the 16th century under four headings. These can be listed as: Cereals, legumes, industrial plants and vegetables and fruits. Cereal seems to be clearly ahead in terms of both production amount and income.

As it is known, the Ottoman Empire collects tithe tax from agricultural products. While the share of tithe revenues obtained in the region was close to half with 45% in the first half of the century within the applied timar system, it reached around 65% in the second half of the century. In other words, more than half of the district's income is obtained from agricultural products. In terms of tithe return, cereals ranked first by a large margin, followed by fruits and vegetables, industrial plants and legumes, respectively. Among grain products, wheat and barley are by far ahead in terms of production amount and income.

Among the pulses, chickpeas, among the industrial plants, cotton and dyeing plants, and in the fruit and vegetable group, grapes and orchards are by far ahead in terms of production amounts and tithe income. It is determined that there was an inflation movement in the region in the second half of the century and that the unit prices of agricultural products were also affected by this and their prices increased by around 20% to 33%. It is certain that this has a negative economic impact on the people of the region.

It is also possible that some agricultural products such as fruits, which are subject to tithe, and products such as figs, almonds and walnuts that people consume in their gardens without the purpose of trading, are not included in the book records because they are not subject to trade. The Ottoman Empire did not collect taxes from non-tradable products. Therefore, apart from the figures we have given here based on the register books, it is possible to say that there is some more production of these fruits in the region, albeit at low levels.

We can state that some products such as olives were not yet produced in the region in the 16th century, but considering that olive growing activities are widely carried out in the region today, olive production started in Gördüs District and its surroundings in the following centuries. It is also observed that the production or commercial activities of some products, such as poppy, started in the region in the second half of the century.

In the study, watermills, markets and beekeeping activities, which are indirectly related to the agricultural structure of the region, are also briefly mentioned.

Ekler

Grup	Ürünler	1531		1575		Artış	
		Öşür	Toplam	Öşür	Toplam	Akçe	%
Hububat	Buğday	40431	66473,5	79290	131587	65113,5	97,95
	Arpa	19585		37812			
	Yulaf	636		1416			
	Burçak	2752		3957			
	Darı	1252,5		6294			
	Çavdar	1380		2352			
	Çeltik	437		466			
Bakliyat	Nohut	2602	3390	3090	4940	1550	45,72
	Börülce	176		720			
	Bakla	512		740			
	Merci-mek	100		390			
Meyve - Sebze	Bağ	20000	24461	41757	47524	23063	94,28
	Bostan	1786		1854			
	Bahçe	-		-			
	Kesik	347		187			
	Soğan	804		1339			
	Sarımsak						
	Armut	1248		1829			
	Badem	40		85			
	Kiraz	23		126			
	İncir	10		8			

	İğde	18		30			
	Ceviz	185		309			
Sanayi Bitkileri	Pamuk	2160	4297	4795	9186	4889	113,77
	Susam	10		220			
	Palamut	35		219			
	Sumak	10		156			
	Boya	1466		2964			
	Kendir	123		213			
	Kitan	111		327			
	Esrar	355		265			
	Haşheş	17		17			
	Berg-i Dut	10		10			
	TOPLAM	98621,5		-			

Tablo 1: Gördüs Kazasında Toplam Öşür Miktarları ve Artış Oranları

Ürün	1531			1575			Kıymet Artış	
	Müd	Kile	Kıymet	Müd	Kile	Kıymet	Akçe	(%)
Buğday	2032	344	323448	2300	152	634320	310872	96,11
Arpa	1548	372	156680	2584	16	302496	145816	93,06
Yulaf	44	816	5088	108	672	11328	6240	122,64
Burçak	125	2945	27520	235	1685	39570	12050	43,78
Darı	52	964	10020	380	780	50352	40332	402,51
Çavdar	108	48	11040	144	240	18816	7776	70,43
Çeltik	-	-	437	-	-	466	29	6,63
Nohut	50	2250	26020	25	2590	30900	4880	18,75
Börülce	-	220	1760	20	320	7200	5400	309,09
Bakla	-	640	5120	-	740	7400	2280	44,53
Mercimek	-	125	1000	10	190	3900	2900	290

Tablo 2: Gördüs Kazasında Hububat ve Bakliyat Ürünlerinin Toplam Hâsil Miktarları ve Artış Oranları⁴

Ürün	1531		1575		Artış	
	Kilogram	Ton	Kilogram	Ton	Kilogram	(%)
Buğday	1051604,35	1051,6	1594751,95	1594,7	543147,6	51,64
Arpa	723549,87	723,5	1196402,14	1196,4	472852,27	65,35
Yulaf	42400	42,4	70800	70,8	28400	66,98
Burçak	136125	136,1	159625	159,6	23500	17,26
Darı	50100	50,1	209500	209,5	159400	318,16
Çavdar	55200	55,2	75600	75,6	20400	36,95
Nohut	81250	81,2	77250	77,2	(-) 4000	(-) 4,92
Börülce	5500	5,5	18000	18	12500	227,27
Bakla	16000	16	18500	18,5	2500	15,62
Merci-mek	3125	3,2	9750	9,7	6625	212

Tablo 3: Gördüs Kazasında Hububat ve Bakliyat Ürünlerine Ait Kilogram Miktarve Artış Oranları

⁴Tahrir defterlerinde verilen rakamlar, öşür oranlarıyla çarpılarak, çıkan sonuç tabloya yazılmıştır.

Ürün	1531		1575		Artış	
	Kilogram	Kişi Başı Miktar (Kg.)	Kilogram	Kişi Başı Miktar (Kg.)	(Kg.)	(%)
Buğday	1051604,35	100,46	1594751,95	133,39	32,93	32,77
Arpa	723549,87	69,12	1196402,14	100,07	30,95	44,77
Yulaf	42400	4,05	70800	5,92	1,87	46,17
Burçak	136125	13	159625	13,35	0,35	2,69
Darı	50100	4,78	209500	17,52	12,74	266,52
Çavdar	55200	5,27	75600	6,32	1,05	19,92
Nohut	81250	7,76	77250	6,46	(-) 1,3	(-) 16,75
Börülce	5500	0,52	18000	1,50	0,98	188,46
Bakla	16000	1,52	18500	1,54	0,02	1,31
Mercimek	3125	0,29	9750	0,81	0,52	79,31

Tablo 4: Gördüs Kazasında Üretilen Hububat ve Bakliyat Ürünlerinin Kişi Başına Düşen Miktarları ve Artış Oranları

Ürün	1531		1575		Artış (%) Müd-Kile
	Müd	Kile	Müd	Kile	
Buğday	160	8	200	10	25
Arpa	100	5	120	6	20
Yulaf	60	3	80	4	33,3
Burçak	100	5	120	6	20
Darı	100	5	120	6	20
Çavdar	100	5	120	6	20
Nohut	160	8	200	10	25
Bakla	-	8	-	10	25
Mercimek	-	8	200	10	25
Börülce	-	8	200	10	25

Tablo 5: Gördüs Kazasında Hububat ile Bakliyat Ürünlerinde 1 Müd ve 1 Kilenin Akçe (Kıymet) Bedelleri ve Artış Oranları

Ürünler	1531		1575		Artış	
	Öşür	Pay (%)	Öşür	Pay (%)	Akçe	%
Pamuk	2160	50,26	4795	52,19	2635	121,99
Susam	10	0,23	220	2,39	210	2100
Palamut	35	0,81	219	2,38	184	525,71
Sumak	10	0,23	156	1,69	146	1460
Boya	1466	34,11	2964	32,26	1498	102,18
Kendir	123	2,86	213	2,31	100	81,30
Kitan	111	2,58	327	3,55	216	194,59
Esrar	355	8,26	265	2,88	(-) 90	(-) 25,35
Haşheş	17	0,39	17	0,18	-	-
Berg-i Dut	10	0,23	10	0,10	-	-
Toplam	4297	-	9186		4889	113,77

Tablo 6: Gördüs Kazasında Üretilen Sanayi Bitkilerinin Öşür Rakamları ve Artış Oranları

Ürünler	1531		1575		Artış	
	Öşür	Pay (%)	Öşür	Pay (%)	Akçe	%
Üzüm	20000	81,76	41757	87,86	21757	108,78
Bostan	1786	7,30	1854	3,90	68	3,80
Kesik	347	1,41	187	0,39	(-) 160	46,10
Soğan	804	3,28	1339	2,81	535	66,54
Sarımsak						
Armut	1248	5,10	1829	3,84	581	46,55
Badem	40	0,16	85	0,17	45	112,5
Kiraz	23	0,09	126	0,26	103	447,82
İncir	10	0,04	8	0,01	(-) 2	(-) 20
İğde	18	0,07	30	0,06	12	66,66
Ceviz	185	0,75	309	0,65	124	67,02
Toplam	24461	-	47524	-	23063	94,28

Tablo 7: Gördüs Kazasında Üretilen Meyve-Sebze Ürünlerinin Öşür Rakamları ve Artış Oranları

Yer	Adet	Durum	Bab(Taş) Sayısı	Vergi Miktarı	Çalışma Süresi (Ay)
Kuzum Ali	1	Faal	2	60	6
Kıranı	-	-	-	-	-
Karaca Bayramlı	-	-	-	-	-
Görke	2	Faal	1	30	6
		Harap/ Ding	-	-	-
Karaca Aliler	1	Faal/ Ding	1	30	6
Dargıl	3	Faal	1	30	6
Şeyhler		Harap / Hassa	1	-	-
		Harap/ Ding	2	-	-
Milas	1	Faal	2	60	6
Evciler	2	Faal	1	60	12
		Faal	1	30	6
Hanya	1	Faal/ Ding	2	30	3
Depe		-	-	-	-
Boyan		-	-	-	-
Olgar	-	-	-	-	-
Kara Belenlü	-	-	-	-	-
Yalvaç	-	-	-	-	-
Urumtaş	2	Faal	1	30	6
		Harap	2	-	-
Beyel	5	Faal	1	30	6
		Faal	1	30	6
		Faal	4	240	12
		Faal / Ding	1	30	6
		Faal / Hassa	3	360	12
Beylü	-	-	-	-	-

Boyalu					
Çam	2	Faal / Ding	1	30	6
Mahmutlu		Faal	1	15	3
Melek Paşa	-	-	-	-	-
Öztemur	-	-	-	-	-
Umurhanlı nd. Ata Alanı	1	Faal / Ding	2	30	3
Kabakoz	1	Faal	1	60	12
Danişme ndlü		Faal / Hassa	1	120	12
Kuşlar İli	2	Faal	2	60	6
Küçük Oba		Faal	1	30	6
Beyler	1	Harap	1	-	-
Depelü					
Receblü	1	Faal	2	30	6
Severlü					
Danişme nd Mahmud nd. Oğlak Hisar	1	Faal	1	30	6
DelüDemürciler	-	-	-	-	-
Boyalı	-	-	-	-	-
Yaya Kırıldığu	1	Faal	1	60	12
Damlaluca					
Kürekcı nd. Kabağağaç	2	Harap /Hassa	-	-	-
		Harap	-	-	-
Kayalı	-	-	-	-	-
Efendi İli	3	Faal	2	120	12
		Faal / Ding	1	30	6
		Harap / Hassa	-	-	-
Çiftlik	1	Faal	2	60	6
Salur	-	-	-	-	-
Çiğiller	-	-	-	-	-
Mustafalı (Hali)	-	-	-	-	-
Yaka	-	-	-	-	-
Gülyan nd. Divdalı	-	-	-	-	-
Depecik	-	-	-	-	-
İnekler	-	-	-	-	-
İdrisler	-	-	-	-	-
Osmanlı ve Karağağaç	-	-	-	-	-
Eğriyat	2	Faal / Ding	1	30	6
		Harap	1	-	-
Çenge nd. Ümmet	2	Faal	2	60	6
		Faal	1	30	6
Dere	1	Faal	1	30	6
Armudlu	-	-	-	-	-
Baş Karaca	1	Faal	2	120	12
Ahiler					
Göcekler	1	Faal	1	60	12
Mermercik	2	Faal	2	60	6
Danda		Harap	1	-	-

Dutluca	1	Faal	2	120	12
Börüz	1	Faal	2	120	12
TOPLAM	45	-	62	2355	-

Tablo 8: 1531'de Gördüs Kazasında Değirmenlere (Asiyab) Ait Veriler

Yer	Adet	Durum	Bab(Taş) Sayısı	Vergi Miktarı	Çalışma Süresi (Ay)
Beyler	1	Faal / Ding	1	15	3
Dinler					
Yalvaç	-	-	-	-	-
Yaka	-	-	-	-	-
Depecik	-	-	-	-	-
Gülyan nd. Divdalu	-	-	-	-	-
Çiftlik	1	Faal	3	90	6
Salur					
Receblü	1	Faal	3	60	4
Severlü					
Milas	1	Faal	2	60	6
Depe	1	Harap	-	-	-
Danişmend Mahmud nd. Oğlak Hisarı	1	Faal	2	60	6
Görke	-	-	-	-	-
Baş Karaca	1	Faal	2	120	12
Ahiler					
Çiğiller	-	-	-	-	-
Öztemur	-	-	-	-	-
Kabakoz	1	Faal	1	60	12
Danişmendlü					
Kıranı	2	Faal	1	60	12
Karaca Bayramlı		Faal / Ding	1	30	6
Kuşlu	2	Faal	1	60	12
Küçük Oba		Faal	2	60	6
Çam	2	Faal	1	15	3
Mahmutlar		Faal / Ding	1	30	6
Melek Paşa	-	-	-	-	-
Beyel	4	Faal / Hassa	3	120	8
		Faal	3	120	8
		Faal	1	30	6
		Harap	2	-	-
Osmanlar	-	-	-	-	-
Dargıl	3	Faal	2	120	12
Şeyhler		Harap	1	-	-
		Harap	1	-	-
Rumtaş	2	Faal	1	30	6
		Harap	2	-	-
Evciler	2	Faal	1	30	6
		Faal	1	20	4
Dutluca	1	Faal	2	120	12

Umurhanlı nd. Ata Alanı	1	Faal	2	30	3
Eğriyat	1	Faal	2	60	6
Yaya Kırıldığu	1	Faal	1	60	12
Damlaluca					
Boyalı	-	-	-	-	-
Mermerecik ve Danda	2	Faal	2	60	6
		Harap	1	-	-
Kürekçi nd. Kabaa-ğaç	2	Faal	1	52	10
		Harap / Hassa	1	-	-
Hanya	1	Faal	2	30	3
Boyan					
Dere					
Kayalı	-	-	-	-	-
Ümmet nd. Çenge	2	Faal	2	60	6
		Faal	1	30	6
Efendi İli	1	Faal	2	120	12
		Faal / Ding	1	30	6
		Harap / Ding	1	-	-
Beyler İli	-	-	-	-	-
Boyalı					
Olgar	2	Faal / Ding	1	30	6
Belenlü (Hali)		Faal	1	15	3
KuzumAli	1	Faal	2	60	6
Deli Demürciler	1	Faal / Ding	1	15	3
Göcekler	1	Faal	1	60	12
İdrisler	-	-	-	-	-
Börüz	1	Faal	4	240	12
Armudlu	-	-	-	-	-
İnekler	-	-	-	-	-
Karaca Aliler	1	Faal / Ding	1	30	6
Toplam	44	-	71	2292	-

Tablo 9: 1575'te Gördüs Kazasında Değirmenlere (Asiyab) Ait Veriler

Grup	1531		1575		Artış	
	Kaza Toplam Geliri İçindeki Payı		Kaza Toplam Geliri İçindeki Payı			
	Akçe	%	Akçe	%	Akçe	%
Hububat Öşrü	66473,5	30,65	131587	44,67	65113,5	97,95
Bakliyat Öşrü	3390	1,56	4940	1,67	1550	45,72
Meyve-Sebze Öşrü	24461	11,28	47524	16,13	23063	94,28
Sanayi Bitkileri Öşrü	4297	1,98	9186	3,11	4889	113,77
Öşürler Toplamı	98621,5	45,48	193237	65,61	94615,5	95,93
Kaza Toplam Dirlük Geliri	216835,5	-	294512	-	77676,5	35,82

Tablo 10: Gördüs Kazasında Timar Sistemi İçinde Öşür Payları ve Artış Oranları

Yer	Dirlik	Miktar (Akçe)
Gördüs Şehri	Zeamet	21031
Kuzum Ali	Timar	2736,5
Kıranı	"	4163,5
Karaca Bayramlı		
Görke	"	2516,5
Karaca Aliler	"	2974,5
Dargıl	"	5255
Şeyhler		
Milas	"	1702,5
Evciler	"	2468
Hanya	"	33484,5
Depe		
Boyan		
Olgar	"	4914
Kara Belenlü	"	3465
Yalvaç		
Urumtaş	"	2352
Beyel	"	3190
Beylü	"	3989
Boyalı	"	2614
Çam		
Mahmudlu	"	3847,5
Melek Paşa		
Öztemur	"	4219
Umurhanlı nd. Ata Alanı	Zeamet	2696
Kabakoz	Timar	2865,5
Danişmendlü	"	5083,5
Kuşlar İli		
Küçük Oba	"	6392
Beyler		
Depelü	"	3280,5
Receblü		
Severlü	"	3889
Danişmend Mahmud nd.Oğlak Hisar		
DelüDemürciler	"	1563
Cemaatler (7 adet)	"	11095
Boyalı	"	2688,5
Yaya Kırıldığu	"	3648
Damlaluca		
Kürekci nd. Kabağaç	"	2156
Kayalı	"	3178,5
Efendi İli	"	4151,5
Çiftlik	"	4628,5
Salur	"	7742,5
Çiğiller	"	4236,5
Mustafalı (Hali)	"	500

Yaka	Zeamet	2835
Gülyan nd. Divdalı	"	1383
Depecik	"	2140
İnekler	Timar	2206,5
İdrisler	"	1603
Osmanlı ve Karaağaç	"	6500
Eğriyat	"	2850
Çenge nd. Ümmet	"	1985,5
Dere	"	4302,5
Armutlu	"	1260
Baş Karaca	Zeamet	2346,5
Ahiler		
Göcekler	Timar	1328,5
Mermerecik	"	5777
Danda		
Dutluca	"	2287
Börü	"	3314
Toplam		216835,5

Tablo 11: 1531'de Gördüs Kazasında Dirliklere Ait Veriler

Yer	Dirlik	Miktar (Akçe)
Gördüs Şehri	Has	22031
Beyler	"	6332
Dinler		
Cemaatler (8 adet)	"	11300
Yalvaç	"	6000
Yaka	"	2725
Depecik	"	2140
Gülyan nd. Divdalı	"	1333
Çiftlik	Zeamet	13000
Salur		
Receblü	"	8535
Severlü	Timar	
Milas	Zeamet	1123
Depe	"	9607
Danişmend Mahmud nd. Oğlak Hisarı	"	4000
Görke	Timar	6000
Baş Karaca	"	2578
Ahiler		
Çiğiller	"	8000
Öztemur	"	4219
Kabakoz	"	3781
Danişmendlü		
Kıranı	"	8000
Karaca Bayramlı		
Kuşlu	"	7673
Küçük Oba		

Kadir Adamaz

Çam	"	9000
Mahmudlar		
Melek Paşa	"	4500
Beyel	"	5750
Osmanlar	"	7200
Dargıl	"	12499
Şeyhler		
Rumtaş	"	4400
Evciler	"	4265
Dutluca	"	4000
Umurhanlı nd. Ata Alanı	"	4000
Eğriyat	"	10666
Yaya Kırıldığu	"	7500
Damlaluca		
Boyalu	"	5000
MermerecikveDanda	"	10200
Kürekcı nd. Kabağaç	"	6419
Hanya	"	6679
Boyan		
Dere		
Kayalu	"	5600
Ümmet nd. Çenge	"	3000
Efendi İli	"	9402
Beyler İli	"	7806
Boyalu		
Olgar	"	6149
Belenlü (Hali)		
Kuzum Ali	"	4000
Deli Demürciler	"	3304
Göcekler	"	2500
İdrisler	"	2650
Börüz	"	6400
Armudlu	"	2000
İnekler	"	4600
Karaca Aliler	"	3646
Mezra Mustafalı	"	1500
Çiftlikler	"	1500
Toplam		294512

Tablo 12: 1575'te Gördüs Kazasında Dirliklere Ait Veriler

Köy	Buğday			Arpa			Yulaf		
	Müd	Kile	Kıymet	Müd	Kile	Kıymet	Müd	Kile	Kıymet
Kuzum Ali	4,5	-	720	3,5	-	350	-	-	-
Kıranı	5	-	800	3	-	300	1	-	60
Karaca Bayramlı									
Görke	2,5	-	400	1,5	-	150	-	4	12
Karaca Aliler	7,5	-	1200	2	-	200	-	-	-
Dargıl	4,5	-	720	3,5	1	354	-	2	6
Şeyhler									
Milas	3,5	-	560	2	-	200	-	5	15
Evciler	4	-	640	2	-	200	-	2	6
Hanya	6	-	960	4	-	400	-	-	-
Depe									
Boyan									
Olğar	12	-	2052	8	-	800	-	-	-
Kara Belenlü									
Yalvaç	5	-	800	2,5	-	250	-	-	-
Urumtaş	5	-	800	4	-	400	-	-	-
Beyel	3	2	496	3,5	-	350	-	2	6
Beylü	1,5	-	240	3	-	300	-	-	-
Boyalı									
Çam	5	-	800	3,5	-	350	-	-	-
Mahmudlu									
Melek Paşa	7	-	1120	7	7	737	-	-	-
Öztemur	10,5	8	1744	7	5	725	-	-	-
Umurhanlı nd. Ata Alanı	3	-	480	4	7	435	-	-	-
Kabakoz	4	7	696	3	3	315	-	-	-
Danişmendlü									
Kuşlar İli	9	-	1440	4,5	-	450	2	-	120
Küçük Oba									
Beyler	12,5	-	2000	12	-	1200	-	8	24
Depelü									
Receblü	4	-	640	3	-	300	-	12	36
Severlü									
Danişmend Mahmud nd. Oğlak Hisar	2	-	320	3	-	300	-	5	15
Delü Demürciler	3,5	-	560	2,5	-	250	-	-	-
Boyalı	3	-	480	2	-	200	-	-	-
Yaya Kırıldığu	4,5	-	720	5,5	-	550	1,5	-	90
Damlaluca									
Kürekcı nd. Kabağaç	6,5	3	1064	4,5	-	450	-	-	-
Kayalı	8	-	1280	7	-	700	-	5	15
Efendi İli	9	-	1440	5	-	500	-	10	30
Çiftlik	2,5	-	400	3	-	300	-	3	9

Salur	12,5	-	2400	12	-	1200	-	3	9
Çiğiller	3	-	480	11,5	-	1150	-	5	15
Mustafalu (Hali)	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Yaka	-	10	75	1,5	-	150	-	-	-
Gülyan nd. Divdalı	-	4	32	3	-	300	-	-	-
Depecik	1,5	-	200	4	2	410	-	-	-
İnekler	7	-	1120	3	-	300	-	-	-
İdrisler	4	-	640	2	-	200	-	-	-
Osmanlı ve Karaağaç	15	-	2400	10	-	1000	1	2	66
Eğriyat	8,5	-	360	4	-	400	-	5	15
Çenge nd. Ümmet	5	-	800	2,5	-	250	-	-	-
Dere	8	-	1240	5	-	500	-	-	-
Armutlu	2	-	320	-	16	80	-	6	18
Baş Karaca	1,5	-	240	1	-	100	-	15	45
Ahiler									
Göcekler	2	-	320	2	5,5	229	-	3	9
Mermerecik	15	7	2456	6	-	600	-	-	-
Danda									
Dutluca	6	-	960	5	-	500	-	5	15
Börüz	5	2	816	2	-	200	-	-	-
Toplam	254	43	40431	193,5	46,5	19585	5,5	102	636

Tablo 13: 1531'de Görös Kazasında Buğday-Arpa-Yulaf Üretimine Ait Veriler

Yer	Burçak			Darı			Çavdar			Çeltik
	Müd	Kile	Kıymet	Müd	Kile	Kıymet	Müd	Kile	Kıymet	Kıymet
Kuzum Ali	-	8	40	1	-	100	-	-	-	-
Kıranı	-	11	55	-	5	25	-	-	-	-
Karaca Bayramlı										
Görke	-	15	75	-	-	-	-	-	-	-
Karaca Aliler	-	2	10	-	10	50	1	3	115	
Dargıl	-	11	55	-	8	40	-	-	-	127
Şeyhler										
Milas	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Evciler	-	7	35	-	10	50	-	-	-	310
Hanya	-	5	25	1	7	135	4	-	400	-
Depe										
Boyan										
Olgar	-	3	15	2,5	-	250	1,5	-	150	-
Kara Belenlü										
Yalvaç	-	1	5	-	4	20	1	-	100	-
Urumtaş	-	5	25	1	-	100	1	-	100	
Beyel	-	5	25	-	-	-	-	-	-	-
Beylü	-	2	10	-	8	40	4	-	400	-
Boyalı										
Çam	-	3	15	-	10	50	-	-	-	-
Mahmutlu										

Melek Paşa	-	15	75	-	5	25	-	-	-	-
Öztemür	1,5	-	150	-	10	50	-	-	-	-
Umurhanlı nd. Ata Alanı	-	1,5	7	-	-	-	1	3	115	-
Kabakoz	-	17	85	-	2	10	-	-	-	-
Danişmendlü	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Kuşlar İli	-	13	65	-	-	-	-	-	-	-
Küçük Oba	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Beyler	1,5	4	170	-	9	45	-	-	-	-
Depelü	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Receblü	-	10	50	-	4	20	-	-	-	-
Severlü	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Danişmend Mah- mud nd. Oğlak Hisar	-	8	40	-	-	-	-	-	-	-
Delü Demürciler	-	10	50	-	5	25	-	-	-	-
Boyalı	-	5	55	-	3	15	-	-	-	-
Yaya Kırıldığu	-	2	10	-	6	30	-	-	-	-
Damlaluca	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Kürekci nd. Ka- baağaç	1	-	100	-	-	-	-	-	-	-
Kayalı	1	-	100	-	6	30	-	-	-	-
Efendi İli	-	13	65	-	5	25	-	-	-	-
Çiftlik	-	10	50	-	-	-	-	-	-	-
Salur	-	10	50	-	-	-	-	-	-	-
Çiğiller	1	5	125	-	-	-	-	-	-	-
Mustafalı (Hali)	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Yaka	-	15	75	-	-	-	-	-	-	-
Gülyan nd. Div- dalı	1	-	100	-	-	-	-	-	-	-
Depecik	1,5	-	150	-	-	-	-	-	-	-
İnekler	-	12	60	-	-	-	-	-	-	-
İdrisler	1	-	100	-	-	-	-	-	-	-
Osmanlı ve Ka- raağaç	1	-	100	1	-	100	-	-	-	-
Eğriyat	-	15	75	-	-	-	-	-	-	-
Çenge nd. Ümmet	-	14	70	-	-	-	-	-	-	-
Dere	1	-	100	-	-	-	-	-	-	-
Armudlu	-	5	25	-	-	-	-	-	-	-
Baş Karaca	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Ahiler	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Göcekler	-	5	25	-	-	-	-	-	-	-
Mermerecik	1	6	130	-	1,5	7,5	-	-	-	-
Danda	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Dutluca	-	12	60	-	-	-	-	-	-	-
Börüz	-	9	45	-	2	10	-	-	-	-
Toplam	12,5	294,5	2752	6,5	120,5	1252,5	13,5	6	1380	437

Tablo 14: 1531'de Gördüs Kazasında Burçak-Darı-Çavdar-Çeltik Üretimine Ait Verile

Yer	Buğday			Arpa			Yulaf		
	Müd	Kile	Kıymet	Müd	Kile	Kıymet	Müd	Kile	Kıymet
Beyler	9	-	1800	9	-	1080	3	-	240
Dinler									
Yalvaç	7	-	1400	7	-	840	-	-	-
Yaka	-	5	50	1	-	120	-	-	-
Depecik	1	-	200	4	-	480	-	-	-
Gülyan nd. Divdalı	1	-	200	1	-	120	-	-	-
Çiftlik	3	-	600	3	-	360	-	6	24
Salur									
Receblü	7	-	1400	5	-	600	1	-	80
Severlü									
Milas	-	4	40	-	2	12	-	1	4
Depe	18	-	3600	12	-	1440	-	-	-
Danışmend Mahmud nd. Oğlak Hisarı	3	-	600	4	-	480	-	10	40
Görke	10	-	2000	5	-	600	1	-	80
Baş Karaca	3	-	600	2,5	-	300	1,5	-	120
Ahiler									
Çiğiller	5,5	-	1100	13	-	1560	-	10	40
Öztemur	5	-	1000	4	-	480	-	-	-
Kabakoz	4	-	800	3,5	-	420	-	-	-
Danışmendlü									
Kıranı	11	-	2200	8	-	960	2	-	160
Karaca Bayramlı									
Kuşlu	10	-	2000	10	-	1200	3	-	240
Küçük Oba									
Çam	12	-	3200	18	-	2160	-	-	-
Mahmutlar									
Melek Paşa	7	-	1400	5	-	600	-	-	-
Beyel	6	-	1200	4	-	480	1	-	80
Osmanlar	12	-	2400	10	-	1200	-	5	20
Dargıl	10	-	2000	8	-	960	-	5	20
Şeyhler									
Rumtaş	15	-	2000	6	-	720	-	-	-
Evciler	8	-	1600	5	-	600	-	6	24
Dutluca	10	-	2000	7	-	840	-	5	20
Umurhanlı nd. Ata Alanı	4	-	800	3	-	360	-	-	-
Eğriyat	25	-	5000	30	-	2760	-	3	12
Yaya Kırıldığu	12	-	2400	10	-	1200	-	10	40
Damlaluca									
Boyalı	9	-	1800	8	-	960	-	-	-
Mermerecik ve Danda	24	-	5600	12	-	1440	-	-	-
Kürekcı nd. Kabağaç	13	-	2600	11,5	-	1620	-	-	-

Gördüs Kazasında Tarım

Hanya	10	-	2000	12	-	960	-	-	-
Boyan									
Dere									
Kayalu	8	-	1600	9	-	1080	-	10	40
Ümmet nd. Çenge	6	-	1200	4	-	480	-	-	-
Efendi İli	15	-	3000	10	-	1200	1	-	80
Beyler İli	14	-	3800	9	-	1080	-	-	-
Boyalu									
Olgar	15	-	3000	10	-	1200	-	-	-
Belenlü (Hali)									
Kuzum Ali	6	-	1200	3	-	360	-	-	-
Deli Demürçiler	5	-	1000	6	-	720	-	-	-
Göcekler	4	-	800	4	-	480	-	6	24
İdrisler	3	10	700	4	-	480	-	-	-
Börüz	10	-	2000	12	-	1560	-	-	-
Armudlu	4	-	800	1	-	120	-	7	28
İnekler	15	-	3000	7	-	840	-	-	-
Karaca Aliler	8	-	1600	2,5	-	300	-	-	-
Toplam	387,5	19	79290	323	2	37812	13,5	84	1416

Tablo 15: 1575'te Gördüs Kazasında Buğday-Arpa-Yulaf Üretimine Ait Veriler

Yer	Burçak			Darı			Çavdar			Çeltik
	Müd	Kile	Kıymet	Müd	Kile	Kıymet	Müd	Kile	Kıymet	Kıymet
Beyler	1	-	120	-	8	48	-	-	-	-
Dinler										
Yalvaç	-	1	6	1	-	120	3	-	360	-
Yaka	-	5	30	-	-	-	-	-	-	-
Depecik	1	18	328	-	-	-	-	-	-	-
Gülyan nd. Divdalı	-	4	24	-	-	-	-	-	-	-
Çiftlik	-	5	30	-	-	-	-	-	-	-
Salur										
Receblü	-	11	66	-	4	24	-	-	-	-
Severlü										
Milas	-	1	6	-	0,5	3	-	-	-	-
Depe	2	-	240	-	-	-	2	-	240	-
Danişmend Mahmud nd. Oğlak Hisarı	1	-	120	-	5	30	-	-	-	-
Görke	1,5	-	160	2,5	-	300				
Baş Karaca	-	-	-	1	-	120	-	-	-	-
Ahiler										
Çiğiller	1,5	-	180	-	5	30	-	-	-	-
Öztemur	1,5	-	160	-	10	60	-	-	-	-
Kabakoz	1	-	120	-	2	12	-	-	-	-
Danişmendlü										

Kadir Adamaz

Kıranı	1	-	120	-	10	60	-	-	-	-
Karaca Bayramlı										
Kuşlu	-	1	6	-	2	12	-	4,5	32	-
Küçük Oba										
Çam	1	-	120	1	-	120	-	2,5	18	-
Mahmudlar										
Melek Paşa	-	12	74	-	13	80	-	-	-	-
Beyel	-	2	12	1	-	120	-	-	-	-
Osmanlar	-	18	110	2	-	240	-	-	-	-
Dargıl	1	-	120	-	10	60	1	-	120	150
Şeyhler										
Rumtaş	-	5	32	-	2	12	-	2	12	-
Evciler	-	4	24	-	5	32	-	5	32	316
Dutluca	1	-	120	-	-	-	-	-	-	-
Umurhanlı nd. Ata Alanı	-	2	12	-	3	18	-	8	50	-
Eğriyat	1	-	120	-	-	-	-	-	-	-
Yaya Kırıldığu	-	10	120	4	-	480	-	-	-	-
Damlaluca										
Boyalı	1	-	120	1	-	120	-	-	-	-
Mermerecik ve Danda	1	-	120	-	5	30	-	-	-	-
Kürekçi nd. Kabağaç	-	10	60	1	-	120	4	-	480	-
Hanya	1	-	120	8	-	965	2	-	240	
Boyan										
Dere										
Kayalu	2	-	240	2	-	240	-	-	-	-
Ümmet nd. Çenge	1	-	120	2	-	240	-	-	-	-
Efendi İli	1	-	120	3	-	360	-	-	-	-
Beyler İli	-	3	18	7	-	840	4	-	480	-
Boyalı										
Olgar	-	2,5	15	4	5	510	1	5	150	-
Belenlü (Hali)										
Kuzum Ali	-	10	60	2	-	240	1	-	120	-
Deli Demürciler	-	9	54	-	4	24	-	-	-	-
Göcekler	-	10	60	-	-	-	-	-	-	-
İdrisler	1	-	120	2	-	240	-	-	-	-
Börüz	-	10	60	1	4	144	-	-	-	-
Armutlu	-	5	30	-	-	-	-	-	-	-
İnekler	-	10	60	-	-	-	-	-	-	-
Karaca Aliler	-	-	-	2	-	240	-	3	18	-
Toplam	23,5	168,5	3957	47,5	97,5	6294	18	30	2352	466

Tablo 16: 1575'te Gördüs Kazasında Burçak-Darı-Çavdar-Çeltik Üretimine Ait Veriler

Yer	Nohut			Börülce			Bakla			Mercimek		
	Müd	Kile	Kıymet	Müd	Kile	Kıymet	Müd	Kile	Kıymet	Müd	Kile	Kıymet
Kuzum Ali	-	10	80	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Kıranı	-	7	56	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Karaca Bayramlı	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Görke	-	10	80	-	1	8	-	-	-	-	-	-
Karaca Aliler	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Dargıl	-	10	80	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Şeyhler	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Milas	-	6	48	-	-	-	-	2	16	-	-	-
Evciler	-	5	40	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Hanya	-	2	16	-	1	8	-	-	-	-	-	-
Depe	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Boyan	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Olgar	-	1	8	-	1	8	-	-	-	-	-	-
Kara Belenlü	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Yalvaç	-	1	8	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Urumtaş	-	-	-	-	2	16	-	1	8	-	-	-
Beyel	-	3	24	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Beylü	-	-	-	-	0,5	4	-	-	-	-	-	-
Boyalu	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Çam	-	4	32	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Mahmudlu	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Melek Paşa	-	10	80	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Öztemur	1	-	160	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Umurhanlı nd. Ata Alanı	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Kabakoz	-	4	32	-	-	-	-	1	8	-	-	-
Danışmendlü	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Kuşlar İli	-	5	40	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Küçük Oba	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Beyler	1	3	184	-	1	8	-	1	96	-	1	8
Depelü	-	-	-	-	-	-	-	2	-	-	-	-
Receblü	-	2	16	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Severlü	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Danışmend Mahmud nd. Oğ- lak Hisar	-	3	24	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Delü Demürciler	-	3	24	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Boyalı	-	3	24	-	1,5	12	-	-	-	-	-	-
Yaya Kırıldığu	-	10	80	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Damlaluca	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Kürekci nd. Kabağaç	-	4	32	-	-	-	-	3	24	-	-	-
Kayalı	1	-	160	-	1	8	-	-	-	-	-	-
Efendi İli	-	9	72	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Çiftlik	1	5	200	-	-	-	-	-	-	-	-	-

Salur	-	5	40	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Çiğiller	-	8	64	-	-	-	-	1	8	-	2	16
Mustafalu (Hali)	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Yaka	-	5	40	-	1	8	-	-	-	-	0,5	4
Gülyan nd. Divdalı	-	10	80	-	3	24	-	4	32	-	2	16
Depecik	1	-	160	-	2,5	20	-	5	40	-	2	16
İnekler	-	7	56	-	1	8	-	1	8	-	0,5	4
İdrisler	-	10	80	-	2	16	-	-	-	-	1	8
Osmanlı ve Karaağaç	-	10	80	-	-	-	-	1	80	-	2	16
Eğriyat	-	7	56	-	-	-	-	8	64	-	-	-
Çenge nd. Ümmet	-	6	48	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Dere				-	2	16	-	1	80	-	0,5	4
Armutlu	-	3	24	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Baş Karaca	-	8	66	-	-	-	-	5	40	-	-	-
Ahiler				-	-	-	-	-	-	-	-	-
Göcekler	-	6	48	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Mermerecik	-	13	104	-	1,5	12	-	-	-	-	1	8
Danda												
Dutluca	-	5	40	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Börüz	-	2	16	-	-	-	-	1	8	-	-	-
Toplam	5	22	2602	-	22	17	-	6	51	-	12,	100
		5				6		4	2		5	

Tablo 17: 1531’de Gördüs Kazasında Bakliyat Üretimine Ait Veriler

Yer	Nohut			Börülce			Bakla			Mercimek		
	Müd	Kile	Kıymet	Müd	Kile	Kıymet	Müd	Kile	Kıymet	Müd	Kile	Kıymet
Beyler	0,5	-	100	-	1	10	-	9	90	-	1	10
Dinler												
Yalvaç	-	1	10	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Yaka	-	5	50	-	1	10	-	-	-	-	1	10
Depecik	-	1	10	-	1	10	-	1	10	-	1	10
Gülyan nd. Divdalı	-	4	40	-	4	40	-	4	40	-	4	40
Çiftlik	-	2	20	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Salur												
Receblü	-	1	10	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Severlü												
Milas	-	0,5	5	-	-	-	-	0,5	5	-	-	-
Depe	-	18	180	-	8	80	-	10	100	-	-	-
Danışmend Mahmud nd. Oğlak Hisarı	-	5	50	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Görke	1	-	200	-	2	20	-	-	-	-	-	-
Baş Karaca	-	10	100	-	-	-	-	5	50	-	-	-
Ahiler												

Gördüs Kazasında Tarım

Çiğiller	-	10	100	-	-	-	-	2	20	-	4	40
Öztemür	-	15	150	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Kabakoz	-	4	40	-	-	-	-	1	10	-	1	10
Danişmendlü												
Kıranı	-	10	100	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Karaca Bayramlı												
Kuşlu	-	1	10	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Küçük Oba												
Çam	-	15	150	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Mahmutlar												
Melek Paşa	-	1	10	-	-	-	-	-	-	-	2	20
Beyel	-	10	100	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Osmanlar	-	13	130	-	-	-	-	10	100	-	2	20
Dargıl	-	10	100	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Şeyhler												
Rumtaş	-	-	-	-	5	50	-	2	20	-	-	-
Evciler	-	2	20	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Dutluca	-	10	100	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Umurhanlı nd. Ata Alanı	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Eğriyat	-	10	100	-	3	30	-	6	60	-	-	-
Yaya Kırıldığu	-	10	100	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Damlaluca												
Boyalu	-	10	100	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Mermerecik ve Danda	1	-	200	-	4	40	-	8	80	-	-	-
Kürekcü nd. Kabağağaç	-	2	20	-	-	-	-	2	20	-	-	-
Hanya	-	8	80	-	3	30	-	-	-	-	-	-
Boyan												
Dere												
Kayalu	-	-	-	2	-	400	-	-	-	-	-	-
Ümmet nd. Çenge	-	10	100	-	-	-	-	5	50	-	-	-
Efendi İli	-	14	140	-	-	-	-	-	-	-	1	10
Beyler İli	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	10
Boyalu												
Olgar	-	1,5	15	-	-	-	-	1,5	15	-	-	-
Belenlü (Hali)												
Kuzum Ali	-	10	100	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Deli Demürciler	-	5	50	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Göcekler	-	10	100	-	-	-	-	-	-	-	-	-
İdrisler	-	10	100	-	-	-	-	-	-	1	-	200
Börüz	-	2	20	-	-	-	-	2	20	-	-	-
Armutlu	-	3	30	-	-	-	-	3	30	-	-	-
İnekler	-	5	50	-	-	-	-	2	20	-	1	10
Karaca Aliler	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Toplam	2,5	259	3090	2	32	720	-	74	740	1	19	390

Tablo 18: 1575'te Gördüs Kazasında Bakliyat Üretimine Ait Veriler

Yer	Penbe		Susam		Palamut	Boya	Kıtan	Kendir	Esrar	Sumak	Heşer	Berg-i Dut
	Kıyye	Kıymet	Kile	Kıymet								
Kuzum Ali	5	15	-	-	-	70	-	-	-	-	-	-
Kıranı	-	50	-	-	-	50	-	-	30	-	-	-
Karaca Bayramlı												
Görke	10	30	-	-	-		-	-	-	-	-	-
Karaca Aliler			-	-	-		-	-	-	-	-	-
Dargıl	10	30	-	-	-	25	-	-	-	-	-	-
Şeyhler												
Milas	5	15	-	-	-	17	-	-	15	-	-	-
Evciler	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Hanya	-	-	-	-	-	-	13	-	-	-	-	-
Depe												
Boyan												
Olgar	-	-	-	-	-	-	15	-	15	-	-	-
Kara Belenlü												
Yalvaç	-	-	-	-	-	-	30	-	-	-	-	-
Urumtaş	-	-	-	-	-	-		10	-	-	-	-
Beyel	-	-	-	-	-	60	5		10		-	
Beylü	-	-	-	-	-	-	38	-	-	-	-	-
Boyalu												
Çam	5	15	-	-	-	50	-	20	-	-	-	10
Mahmudlu												
Melek Paşa	20	60	-	-	-	50	-	-	-	-	-	-
Öztemur	10	30	-	-	-	60	-	-	-	-	-	-
Umurhanlı nd. Ata Alanı			-	-	-		-	-	-	-	-	-
Kabakoz			-	-	-	30	-	-	-	-	-	-
Danışmendlü												
Kuşlar İli	15	45	-	-	-	30	-	-	-	-	17	-
Küçük Oba												
Beyler	19	57	-	-	-	60	-	5	-	-	-	-
Depelü												
Receblü	-	150	-	-	-	50	-	20	-	-	-	-
Severlü												
Danışmend Mahmud nd. Oğlak Hisar	5	15	-	-	-	129	-	-	50		-	
Delü Demürçiler	-	-	-	-	-	-	10	-	-	-	-	-
Boyalı	80	240	1	10	-	-	-	-	-	-	-	-
Yaya Kırıldığu	80	240	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Damlaluca												
Kürekcı nd. Ka-bağaç	-	10	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-

Kayalı	-	40	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Efendi İli	-	25	-	-	-	25	-	-	-	-	-	-
Çiftlik	-	50	-	-	-	-	-	-	150	-	-	-
Salur	-	50	-	-	-	250	-	-	30	-	-	-
Çiğiller	50	150	-	-	-	100	-	-	-	-	-	-
Mustafalu (Hali)	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Yaka	40	120	-	-	-	80	-	-	-	10	-	-
Gülyan nd. Div-dalu	5	15	-	-	-	10	-	-	-	-	-	-
Depecik	50	150	-	-	10	5	-	-	-	-	-	-
İnekler			-	-	5		-	-	-	-	-	-
İdrisler	5	15	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Osmanlu ve Karaağaç	50	150	-	-	-	40	-	20	-	-	-	-
Eğriyat	5	15	-	-	-	-	-	13	-	-	-	-
Çenge nd. Üm-met	6	18	-	-	-	-	-	20	-	-	-	-
Dere	15	45	-	-	-	100	-	15	-	-	-	-
Armutlu	12	36	-	-	-	20	-	-	-	-	-	-
Baş Karaca	15	45	-	-	-	50	-	-	-	-	-	-
Ahiler												
Göcekler	8	24	-	-	20	5	-	-	-	-	-	-
Mermerecik	70	210	-	-	-	20	-	-	-	-	-	-
Danda												
Dutluca	-	-	-	-	-	80	-	-	10	-	-	-
Börüz	-	-	-	-	-	-	-	-	25	-	-	-
Toplam	720⁵	2160	1	10	35	1466	111	123	335	10	17	10

Tablo 19: 1531'de Gördüs Kazasında Sanayi Bitkileri Üretimine Ait Veriler

Yer	Penbe		Susam			Palamut	Sumak	Boya	Kendir	Kıtan	Esrar	Haşheş	Berg-i Dut
	Kıyye	Kıymet	Müd	Kile	Kıymet								
Beyler	9	36	-	-	-	-	-	50	5	-	-	-	-
Dinler													
Yalvaç	-	-	-	-	-	-	-	-	30	-	-	-	-
Yaka	20	80	-	-	-	-	10	60	-	-	-	-	-
Depecik	45	180	-	-	-	10	10	12	-	-	-	-	-
Gülyan nd. Div-dalu	10	40	-	-	-	-	5		-	-	-	-	-
Çiftlik	10	40	-	-	-	-	-	120		9	127	-	-
Salur													
Receblü	-	50	-	-	-	8	-	100	10	-	-	-	-
Severlü													

⁵ Kıymet miktarı 1 kıyye değeri 3 akçeye bölünerek bulunmuştur.

Kadir Adamaz

Milas	2	8	-	-	-	-	-	20	-	-	11	-	-
Depe	42	166	-	-	-	-	34	55	15	-	-	-	-
Danişmend Mahmud nd. Oğlak Hisarı	-	32	-	-	-	-	-	149	-	-	50	-	-
Görke	-	52	-	-	-	-	-	400	-	-	-	-	-
Baş Karaca	-	87	-	2	20	-	-	50	-	-	-	-	-
Ahiler	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Çiğiller	225	900	-	-	-	-	50	100	-	-	-	-	-
Öztemur	-	40	-	-	-	2	-	61	-	-	-	-	-
Kabakoz	-	-	-	-	-	-	-	72	-	12	-	-	-
Danişmendlü	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Kıranı	-	50	-	-	-	-	-	450	-	32	30	-	-
Karaca Bay- ramlı	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Kuşlu	39	155	-	-	-	-	-	10	-	17	-	17	-
Küçük Oba	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Çam	25	150	-	-	-	-	-	170	20	24	-	-	10
Mahmudlar	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Melek Paşa	10	40	-	-	-	-	-	10	-	-	-	-	-
Beyel	-	-	-	-	-	-	-	151	-	11	10	-	-
Osmanlar	47	188	-	-	-	5	-	40	20	-	-	-	-
Dargıl	-	60	-	-	-	-	-	260	-	25	-	-	-
Şeyhler	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Rumtaş	-	-	-	-	-	-	-	-	10	-	-	-	-
Evciler	-	-	-	-	-	-	-	-	-	16	-	-	-
Dutluca	-	-	-	-	-	-	-	80	-	-	10	-	-
Umurhanlı nd. Ata Alanı	-	-	-	-	-	-	-	-	-	24	-	-	-
Eğriyat	29	116	-	-	-	31	-	-	33	-	-	-	-
Yaya Kırıldığu	100	400	-	-	-	85	-	-	50	-	-	-	-
Damlaluca	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Boyalu	50	200	1	-	200	9	25	177	-	-	-	-	-
Mermerecik ve Danda	100	400	-	-	-	14	-	20	-	-	-	-	-
Kürekçi nd. Ka- baağaç	10	40	-	-	-	-	-	6	-	-	-	-	-
Hanya	-	-	-	-	-	-	-	-	-	44	-	-	-
Boyan	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Dere	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Kayalu	90	360	-	-	-	-	-	2	-	-	-	-	-
Ümmet nd. Çenge	40	160	-	-	-	30	-	-	20	-	-	-	-
Efendi İli	-	25	-	-	-	-	-	84	-	-	-	-	-
Beyler İli	-	-	-	-	-	-	-	-	-	38	-	-	-
Boyalu	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Olgar	-	-	-	-	-	-	-	-	-	24	15	-	-
Belenlü (Hali)	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-

Kuzum Ali	100	400	-	-	-	-	-	70	-	-	-	-	-
Deli Demürçiler	-	-	-	-	-	-	-	-	-	20	-	-	-
Göcekler	15	60	-	-	-	20	-	9	-	-	-	-	-
İdrisler	50	200	-	-	-	-	22	-	-	-	-	-	-
Börüz	-	-	-	-	-	-	-	152	-	31	12	-	-
Armutlu	20	80	-	-	-	-	-	24	-	-	-	-	-
İnekler	-	-	-	-	-	5	-	-	-	-	-	-	-
Karaca Aliler	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Toplam	1198,75⁶	4795	1	2	220							17	10
						219	156	2964	213	327	265		

Tablo 20: 1575'te Gördüs Kazasında Sanayi Bitkileri Üretimine Ait Veriler

Yer	Üzüm	Bostan	Kesik	Armut	İğde	Kiraz	Badem	İncir	Ceviz		Soğan- Sarımsak		
									Kile	Kıymet	Müd	Kile	Kıymet
Kuzum Ali	400	10	-	15	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Kıranı	650	30	-	20	3	20	-	-	-	2	-	-	22
Karaca Bayramlı													
Görke	1200	-	-	30	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Karaca Aliler	310	10	10		-	-	-	-	-	-	-	-	-
Dargıl	550	-	-	-	-	-	-	-	-	20	-	3	15
Şeyhler													
Milas	155	20	-	-	-	-	-	-	-	10	-	-	10
Evciler	106		-	30	-	-	-	-	-	-	-	-	
Hanya	100	20	-	6	-	-	-	-	-	-	-	-	5
Depe													
Boyan													
Olgar	-	35	200	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Kara Belenlü													
Yalvaç	120	40		5	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Urumtaş	360	10		15	-	-	-	-	-	-	-	-	12
Beyel	150	13	5		-	-	-	-	-	5	-	-	-
Beylü	155	50	6	100	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Boyalu													
Çam	500	50	-	40	-	-	-	-	-	-	-	-	30
Mahmutlu													
Melek Paşa	530	75	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Öztemur	550	100	-	-	-	-	40	-	-	20	-	-	-

⁶ Kıymet miktarı 1 kıyye değeri 4 akçeye bölünerek bulunmuştur.

Umurhanlı nd. Ata Alanı	850	50	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Kabakoz	250	10	-	10	-	-	-	-	-	58	-	-	10
Danişmendli													
Kuşlar İli	731	35	-	15	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Küçük Oba													
Beyler	300	360	-		-	-	-	-	-	-	-	-	10
Depelü													
Receblü	100	50	-	40	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Severlü													
Danişmend Mahmud nd. Oğlak Hisar	1220	25	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	5
Delü Demürçiler	120	30	-	-	-	3	-	-	-	-	-	-	10
Boyalı	700	30	-	10	10	-	-	-	-	-	-	-	-
Yaya Kırıldığu	200	20	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	50
Damlaluca													
Küreki nd. Kabaağaç	83	25	5	90	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Kayalı	85	35	-	50	-	-	-	-	-	-	-	-	5
Efendi İli	840	15	-	20	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Çiftlik	2000	25	-		-	-	-	-	-	-	-	-	-
Salur	2500	10	-	100	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Çiğiller	914	30	-	50	-	-	-	-	-	-	-	-	15
Mustafalı (Hali)	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Yaka	100	40	-	60	-	-	-	-	-	-	-	-	10
Gülyan nd. Divdalı	50	27	-	10	-	-	-	-	-	-	-	-	25
Depecik	100	10	-	10	-	-	-	-	-	-	-	-	20
İnekler		10	-	20	-	-	-	-	-	-	-	-	8
İdrisler	15	10	-	15	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Osmanlı ve Karaağaç	644	50	-	150	-	-	-	-	-	10	-	-	10
Eğriyat	180	35	-	50	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Çenge nd. Ümmet	60	40	-	60	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Dere	500	150	-	200	-	-	-	-	-	-	-	-	10
Armutlu	225	20	-		-	-	-	-	-	-	-	4	12
Baş Karaca	45	40	-	15	-	-	-	-	-	-	1	-	400
Ahiler													
Göcekler	75	5	121	-	-	-	-	-	-	-	-	-	60
Mermerecik	410	16	-	12	-	-	-	10	-	-	-	-	-
Danda													
Dutluca	-	-	-	-	-	-	-	-	5	50	-	-	-
Börüz	867	120	-	-	5	-	-	-	-	10	-	-	50
Toplam	20000	1786	347	1248	18	23	40	10	5	185	1	-	804

Tablo 21: 1531'de Gördüs Kazasında Meyve-Sebze Üretimine Ait Veriler

Yer	Üzüm	Bostan	Kesik	Armut	İğde	Kiraz	Ceviz	Badem	İncir	Soğan ve Sarımsak
Beyler	500	400	-	50	4	-	-	-	-	10
Dinler										
Yalvaç	161	19	-	54	-	-	-	-	-	-
Yaka	200	7	-	30	-	-	-	-	-	40
Depecik	200	10	-	20	-	-	-	-	-	10
Gülyan nd. Divdalı	100	27	-	30	-	-	-	-	-	20
Çiftlik	8000	33	-	5	-	-	-	-	-	9
Salur										
Receblü	4000	36	-	40	-	-	-	-	-	-
Severlü										
Milas	155	10	-	-	-	-	10	-	-	10
Depe	1792	57	-	300						48
Danişmend Mahmud nd. Oğlak Hisarı	1149	35	-	-	-	-	-	-	-	5
Görke	787	14	-	230	-	-	-	-	-	-
Baş Karaca	-	40	-	15	-	-	-	-	-	488
Ahiler										
Çiğiller	2363	100	-	90	-	-	-	-	-	15
Öztemur	1541	100	-	-	-	-	20	28	-	2
Kabakoz	550	10	-	10	-	-	48	-	-	10
Daniş- mendlü										
Kıranı	656	55	-	20	3	44	-	-	-	28
Karaca Bay- ramlı										
Kuşlu	2000	22	-	15	-	-	-	-	-	18
Küçük Oba										
Çam	1858	57	-	40	-	-	-	-	-	30
Mahmudlar										
Melek Paşa	817	14	-	37	-	-	-	57	-	8
Beyel	1050	11	-	-	-	10	-	-	-	-
Osmanlar	899	70	-	90	-	-	10	-	-	25
Dargıl	1791	60	-	-	-	-	20	-	-	20
Şeyhler										
Rumtaş	1054	5	-	15	-	-	-	-	-	12
Evciler	351	35	-	30	-	-	-	-	-	-
Dutluca	-	-	-	-	-	-	50	-	-	-
Umurhanlı nd.	1572	13	-	-	-	-	-	-	-	16

Ata Alanı										
Eğriyat	298	35	-	50	-	-	-	-	-	-
Yaya Kırıl- duğu	257	120	-	15	-	-	-	-	-	130
Damlaluca	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Boyalu	122	30	-	10	18	-	15	-	-	-
Mermerecik ve Danda	287	16	-	80	-	-	-	-	8	32
Kürekçi nd. Kabağaç	97	68	-	70+20	-	-	-	-	-	103
Hanya	100	26	-	6	-	-	100	-	-	5
Boyan										
Dere										
Kayalu	611	44	-	120	-	-	-	-	-	5
Ümmet nd. Çenge	-	40	-	45	-	-	-	-	-	-
Efendi İli	3115	15	-	20	-	-	-	-	-	-
Beyler İli	766	35	-	50	-	-	-	-	-	-
Boyalu										
Olgar	19	34	-	4	-	-	-	-	-	-
Belenlü (Hali)										
Kuzum Ali	516	20	-	15	-	-	-	-	-	-
Deli Demür- ciler	531	24	-	19	-	3	-	-	-	24
Göcekler	-	9	177	-	-	-	-	-	-	90
İdrisler	-	11	-	134	-	4	-	-	-	-
Börüz	870	30	-	-	5	65	36	-	-	50
Armudlu	190	20	-	20	-	-	-	-	-	60
İnekler	-	19	-	30	-	-	-	-	-	8
Karaca Ali- ler	432	18	10	-	-	-	-	-	-	8
Toplam	41757	1854	187	1829	30	126	309	85	8	1339

Tablo 22: 1575'te Gördüs Kazasında Meyve-Sebze Üretimine Ait Veriler